

Oversigt

over

Det kongelige norske videnskabers selskabs botaniske samlinger

ved

Ove Chr. Dahl, cand. mag.

Fra mai til juli maaned 1890 var det mig overdraget at ordne selskabets plantesamlinger. Disses righoldighed og den uorden, hvori jeg forefandt dem, tillod mig i denne tid kun at bringe dem i en foreløbig orden, og her skal derfor blot meddeles en kort oversigt over de samlinger, selskabet besidder, hvortil skal knyttes nogle bemærkninger angaaende herbariernes samlere, forsaavidt disse kjendes.

Her skal begyndes med de yngste samlinger.

I. *Den fra Christiania universitet 1889*

opsendte samling af norske karplanter, bestaaende af 1250 arter, ordnede i overensstemmelse med Blytts Norges flora.

Ved hvert exemplar ligger en navneseddel med paaskrift: *E. Museo Botanico Christianiensi*, samt angivelse af, hvor og af hvem planterne er samlede. I regelen findes ogsaa vedlagt vedkommende finders originale navneseddel.

Til denne samling er skrevet en katalog, hvori tillige er anført hver plantes finder og findested, forsaavidt dette er angivet paa etiketterne. En fortegnelse over de norske karplanter, der ei findes i samlingen, men ei bør mangle i et norsk normalherbarium er vedlagt katalogen.

II. En samling af *norske karplanter*, saaledes som de vedlagte navnesedler angiver, fra *Vestfinmarken* af *N. Lund*.

Nikolai Lund var ifølge Kraft og Langes forfatterlexikon født i Drammen 1814, blev 1832 student og studerede efter andenexamen først filosofi og siden botanik. I 1841 fik han af Det kongelige norske videnskabers selskab i Trondhjem et stipendium paa 150 spd. „til i botanisk Hensigt at bereise *Nordlandene* og *Vestfinmarken*“ (se Schwachs „Kort Udsigt over det kgl. norske Vidensk. Selskabs Hist.“, selsk. skr. 4 b.). Samme aar var der af universitetets stipendiefond for naturvidenskabelige reiser i fædrelandet tilstaaet ham et stipendium paa 40 spd. til at foretage en botanisk reise gennem Jarlsberg og Laurvigs amt samt paa øerne i den sydlige del af Christianiafjorden. Dette stipendium blev dog anvendt som tilskud til hans stipendium til Vestfinmarken; se hans „*Reise gennem Nordlandene og Vestfinmarken i Sommeren 1841*“ *Christiania 1842*. Samme aar var der tilstaaet prof. *M. N. Blytt* et stipendium til en botanisk reise i Nordland og en del af Vestfinmarken. Denne reiste i forveien til Helgeland og var ledsaget af gartner *Moe*. Prof. Blytt undersøgte Tromsø fogderi, medens Lund fik det hverv at undersøge den *nordligste del af Vestfinmarken indtil Nordcap* (cfr. hans reiseberetning p. 35).

Sin ovenfor omtalte reiseberetning angiver Lund i fortalen som nærmest bestemt til almenlæsning og karakteriserer dens indhold som „en fordringsløs Række af Skildringer og Bemærkninger“, hvorfor han har samlet det rent botaniske i det tilføjede anhang. Bogen fik dog en temmelig ublid medfart i en recension i *Morgenbladet* (1842 n. 217) og *Granskeren* (V. 235—239, 241—143, Christiania 1843), især paa sidste sted, hvor forfatterens „usmagelige, kuriøse og svulstige sprog“ punkt for punkt gennemgaaes paa den vis, at udtrykkene løsrives fra sin sammenhæng. Skjønt man vistnok for en del kan være enig med disse recensenter i, at der paa flere steder er en vis bredde i stilen, og at den noget lærde og pedantiske tone ofte stikker af mod forsøgene paa at give kvikke og underholdende skildringer, vil dog enhver naturelskende læser med interesse følge Lund paa hans botaniske vandring og med fornøielse modtage hans vistnok ofte noget phantastiske, men af en dyb kjærlighed til naturen og af umiddelbarhedens friskhed prægede skildringer.

Hans indflettede bemærkninger om befolkningens levevis i disse fjerne egne af vort land er heller ikke uden interesse.

I fortalen til anhanget, der indeholder en fortegnelse over Vestfinmarkens phanerogame flora, bemærker Lund (p. 99): „*En Plantes nordligste Lokalitet er for det meste verificeret ved tørrede Exemplarer af Planten, hvilke er deponerede i det kongelige norske Videnskabers Selskabs Herbarium*“.

Lunds samling har været ordnet i naturlige familier efter prof. Fries's system. Denne ordning er derfor bibeholdt, og med hensyn til slægternes rækkefølge er den fulgt, som forfatteren selv anvender i sit botaniske anhang.

Herbariet indeholder kun 190 arter, men Lunds fortegnelse over de phanerogame planter, han iagttog paa sin reise, omfatter det dobbelte antal. Planterne er rigtig bestemte og godt konserverede. Af arter, der findes i herbariet, men ei er nævnte i hans fortegnelse, skal nævnes **Cakile maritima Scop.** og **Anthoxanthum odoratum L.**, planter, der vistnok er udeglemte paa sidste sted. Desuden kan bemærkes, at der i fortegnelsen opføres **Thalictrum flavum L.**, fra Maalselvdalen og Salten, medens exemplaret i hans herbarium, der desværre mangler navneseddel, snarere synes at være **Th. simplex L.**, for hvilken der dog i Norges flora ei angives noget nordligere voxested end Værdalen.

I anhanget leverer dernæst Lund til slutning en sammenligning mellem Vestfinmarkens flora, støttende sig til sine egne og prof. Blytts iagttagelser, og den norske phanerogame flora i almindelighed. Denne parallel er af adskillig interesse i plantegeografisk henseende, navnlig for en tid, da det nordlige Norges flora var forholdsvis mindre undersøgt. Den vestfinmarkske flora regner Lund fra Tromsø (69° 40' n. br. til Nordcap 71° 10' n. br.) Resultatet af hans undersøgelser er, at den samlede norske phanerogame flora har 34 familier, 227 slægter og 703 arter mere end den vestfinmarkske. Disse 34 familier er med hensyn til slægter og arter sparsomt repræsenterede i Norge, noget, der tyder paa, at de formedelst sin physiologiske natur hører hjemme under sydligere bredder. Derimod er de familier, der er hyppigst repræsenterede i Norge, ogsaa talrigst med hensyn til arter og slægter i

Finmarken. Dette forhold sætter Lund i forbindelse med organismens afpasning efter de klimatiske og geografiske forhold. Endvidere kommer han ved sine undersøgelser til det resultat, at monocotyledonernes antal stiger i forhold til dicotyledonernes, eftersom man nærmer sig polerne, noget, som ogsaa er fremhævet af andre botanikere, f. ex. af Wahlenberg for Laplands og Sveriges vedkommende.

I 1841 og ligeledes i de to følgende aar tilstodes der Lund et aarligt stipendium af universitetet til at lægge sig efter botanik, særlig plantefysiologi. I 1842 var der af videnskaberens selskab i Trondhjem tilstaaet ham et botanisk stipendium til Østfinmarken stort 200 spd., hvortil kom et tilskud af 100 spd. af universitetets stipendiefond, forat han kunde udstrække reisen lige til grænsedistrikterne mod Rusland og anvende derpaa et tidsrum af 5 maaneder (cfr. univers. ann. 2 r. 2 b. p. 547). Paa reisen skulde han ogsaa foretage høidemaalinge til bestemmelse af planternes væxtgrænse.*) De paa denne tur indsamlede planter skjænkede han til universitetet. Til disse hører blandt mange andre sjeldne planter **Catabrosa latifolia Fr.**, som da første gang samledes i Norge ved Mortensnes i Østfinmarken, samt af den fra universitetet opsendte samling: Catal. n. 323: **Veratrum album** β **Lobelianum Bernh.** — fra „Østfinmarken“, n. 483: **Rumex Acetosella L.** β **graminifolius A. Bl.** — fra „Tanaelv“, n. 801: **Pinguicula villosa L.** — fra „Tanen“, n. 831: **Ledum palustre L.** fra „Finmarken“, n. 1041: **Moehringia laterifolia Fenzl.** „Klosterelv i Østfinmarken“, n. 1086: **Dianthus superbus L.** „Østfinmarken“.

I det følgende aar foretog Lund i 1ste semester fra mai maanedes begyndelse to gange ugentlig botaniske excursioner i Christiania omegn og foredrog i begyndelsen af 2det semester planternes naturlige system. Senere fik han det akademiske kollegiums tilladelse til at tilbringe vinteren i Upsala for at fortsætte sine studeringer under vejledning af prof. Fries. Her studerede han 1843—1844 og sidste halvdel af 1845**). Vaaren 1846 afreiste han til Sydamerika, ligeledes i botanisk øiemed, men døde allerede aaret efter i Venezuela.

*) Om denne reise se *Botaniske notiser* 1846 no. 3 og no. 5—6.

***) Under sit ophold her skrev Lund: *Conspectus Hymenomyetum circa Holmiam crescentium*, Chria. 1846.

Lund var en meget begavet naturforsker, skarpsindig i sine iagttagelser og en flittig plantesamler, iøvrigt noget filosofisk anlagt, hvilket klarest viser sig i hans: „*Haandbog i Christiania phanerogame flora, Christiania 1846*“, tilegnet prof. M. N. Blytt. Her viser han sig vistnok som en tilhænger og varm beundrer af sin store lærer prof. *Fries's system*, men ei enig med ham i opfatningen deraf, idet han, gaaende ud fra den sats, at naturen er Guds verk, hævder, at naturens system falder indenfor den menneskelige erkjendelses grænser, medens Fries mener, at naturen ikke er bunden ved nogle af os opgjorte systematiske bestemmelser, men udgjør et afsluttet hele, hvilket vi, som ikke kan opfatte naturen i denne form, maa sønderdele og siden sammenflikke for at faa den almene oversigt, som vi efterstræbe (Frie's udtalelse i Hartmans Skand. Fl. 4 udg. p. 100).

Væxtriget definerer Lund paa en meget filosofisk maade (p. IV) „som et organsk Helt, differentieret i en sammenhængende Ledbygning af over- og underordnede Grupper med Væxtrigets Ide som Top eller Centralpunkt“. Denne Lunds Christianiaflora, der, som han selv siger i forordene, var færdig i manuscript, før prof. M. N. Blytts: „*Enumeratio plantarum vascularium, quæ circa Christianiam sponte nascuntur 1844*“ udkom, er et grundigt arbejde, der hviler paa en rigdom af botaniske iagttagelser, om det end nu paa grund af de fortsatte undersøgelser af Christianiaegnens flora og lokaliteternes forandringer har maattet vige pladsen for prof. A. Blytts: „*Christiania Omegns Phanerogamer og Bregner, Christiania 1870*“.

III a. *Flora lapponica*, saa benævnt efter de omslags udenpaaskrift, hvori størstedelen af denne samling laa. Omslagene er derhos numererede (Nr. 1 — Nr. 19 incl.), og hvert numer indeholder efter udenpaaskriften en af de linnéiske klasser. Dog er der ikke den rigtige rækkefølge.

Fasc. No. 1 indeholder saaledes *Tetrandria* (∅: 4de klasse), No. 2 *Triandria* (∅: 3die klasse), No. 3 *Icosandria* (∅: 12te klasse), No. 4 *Pentandria* (∅: 5te klasse), No. 5 *Octandria* (∅: 8de klasse), No. 6 *Hexandria* (∅: 6te klasse), No. 7 *Polyandria* (∅: 13de klasse), No. 8, 9, 10 *Decandria* (∅: 10de kl.), No. 11 *Didynamia* (∅: 14de kl.).

No. 12 *Tetradynamia* (♁: 15de kl.), No. 15 *Syngenesia* (♁: 16de kl.),
 No. 16 *Dioecia* (♁: 22de kl.), No. 17, 18 *Monoecia* (♁: 21de kl.),
 No. 19 *Polygamia & Cryptogamia* (♁: 23de og 24de klasse).

Denne rækkefølge er bibeholdt, skjønt det ei er usandsynligt, at omslagene kan være ombyttede, og at de linnéiske klasser har fulgt efter hinanden i den rigtige orden. Skjønt det ei angives hverken udenpaa omslagene eller inde i arkene ved angivelsen af findestederne, hvem der har samlet planterne, er det dog utvivlsomt, at dette har været *provst Deinboll*. Angaaende denne i mange henseender bekjendte mands liv se Halvorsens: „Norsk Forfatterlexikon under *Peter Vogelius Deinboll* og Erlandsens „Nordenfjeldske Geistlige“. Han var født i Kjøbenhavn 1783, efter theologisk embedsexamen 1815 konstitueret som sogneprest til Vadsø; senere blev alle kald i Østfinmarken overdraget ham, og 1819 blev han tillige provst i provstiet. I 1824 forflyttedes han til Løiten og 1832 til Bolsø og Molde. I 1857 tog han afsked og tilbragte sine sidste aar dels i Drammen og Holmestrand, dels i og ved Christiania. Han døde 1874. Sit yndlingsstipendium botanik fortsatte han sit hele liv igjennem lige til sine sidste aar. Angaaende et andet herbarium af Deinboll se p. 60 „*Plantæ exoticæ*“.

Saavel Schwach som Asmus Møller i deres afhandlinger om Det kongelige norske videnskabers selskabs historie gjør opmærksom paa, at Deinboll, der var selskabets medlem, fik understøttelse til en især i botanisk henseende foretagen reise til Østfinmarken (Schwach l. c.). Schwach anfører derhos: „Herved erholdt Selskabet en Samling af Planter fra hin Egn; men en belovet Beretning om de paa Reisen gjorte Bemærkninger eller lagttagelser er hidtil udebleven“. Se ogsaa Budstikken IV, 1823 — Nr. 73—74 („Indberetning om det kongelige norske Videnskabers Selskabs Forfatning 1821—1822“), hvor der anføres, at der af det hammerke legat var udbetalt provst Deinboll et stipendium, samt at selskabet havde modtaget underretning om, at han havde tilendebragt den efter dets anmodning og paa dets bekostning foretagne videnskabelige reise til de norsk-russiske fællesdistrikter, men at de herved samlede bemærkninger og naturalier ei endnu var indleverede.

Den indleverede plantesamling er dog en reiseberetning god

nok. Forresten har Deinboll selv i et brev til den danske professor Hornemann omtalt de vigtigste af sine fund („Udtog af et Brev fra Provst Deinboll i Vadsø, Finmarken“ — i Tidsskr. f. Naturvidensk. I. Kbhvn. 1822).

Af herbariet selv, saaledes som det foreligger, fremgaar forresten, at det er Deinboll, der er samleren.

Fastheftningen af planterne ved knapnaale og skriften (ialfald paa de fleste ark) ligner fuldstændig exemplarer i univers. botan. samling og i Deinbolls store herbarium, der nu eies af hans søn i Christiania. Desuden kan man se det af tilføielsen til no. 175 (i min catal.), hvor der staar: „**Carex n. spec? (arctica mihi) legi 1822 prope Berlevaag in Finmarkia orientali**“; thi denne plante var det, som den franske botaniker Gay gav navnet **Carex Deinbolliana** efter dens finder, et navn, som prof. M. N. Blytt bibeholder i sin flora, fordi han „*vilde benytte Anledningen til at vise Erkjendtlighed mod Deinboll, som har gjort sig fortjent af vort Fædrelands Flora ved at give rige Bidrag til Kundskaben om Østfinmarkens Vegetationsforholde*“. En planteslægt **Deinbollia** er ogsaa opkaldt efter ham, (cfr. Hornemann i Krøyers: Naturh. Tidsskr. I. 1837 p. 594). Deinbolls samling indeholder vistnok kun 230 planter; men den er af stor interesse baade i og for sig selv som indeholdende planter fra de norsk-russiske fællesdistrikter („**Lapponia**“), hvor han „*har fundet adskillige Planter, der var undgaaede Rudbechs, Linnés, Vahls og Wahlenbergs Opmærksomhed*“ (Hornemann l. c.), men ogsaa derved, at den ei synes tidligere at være gennemgaaet. I Norges flora citeres nemlig kun nævnte brev fra Deinboll, og enkelte steder ytres der tvivl angaaende rigtigheden af hans angivelser. Saaledes heder det i anledning af **Pedicularis Oederi**: „*Opgives for Østfinmarken af Deinboll, hvilket sandsynligvis er feilagtigt*“. Planten ligger dog rigtig bestemt i herbariet (catal. n. 124 under navnet: **Pedicularis Oederi, flammea** β *major* Walenb.).

Ligeledes betvivles (l. c. p. 1255) Deinbolls angivelse at have fundet **Carex muricata L.** i *Østfinmarken*. Exemplar af planten ligger i herbariet (catal. n. 193).

Fremdeles kan anføres, at der i herbariet findes exemplarer af

Lathyrus pratensis L. og **Oxytropis lapponica Gaud.** (benævnt: **Phaca lapponica (Hartm.) montana (Vahl)**, deri følge Norges flora ei er bemærket i Østfinmarken i de senere tider.

Herbariet indeholder tillige et par planter, der ei er fundne paa norsk grund, nemlig **Cineraria campestris (Retzii) alpina Linnei**: „ad sinum Varangriæ in Finmarken legi 1820 circa Bomeni Eid“ — (Rusland, 4 mile fra den norske grænse — cfr. Norges flora p. 593), samt **Cyppripedium bulbosum L.** (Calypso borealis Salisb.): in Lapponia ad flumen Kemense rarissime.

Det er kun undtagelsesvis, at planterne er urigtig bestemte, nogle faa — **Carices** og **Salices** — er kun forsynede med slægtsnavn, ligesom Deinboll med sit aabne øie for den mindste afvigelse i planternes form af og til viser sig for tilbøielig til at opstille en „*nova species*“.

Da denne lille samling fra vort lands nordligste egne turde have endel interesse, skal en fortegnelse over dens indhold blive vedføiet nærværende oversigt som anhang.

III b. *Plantæ exoticæ.* Denne samling indeholder henved 560 planter, der ligger i omslag med paaskrift: *Plantæ exoticæ* no. 21—47 incl. Skrift og anordning forresten ligner den, der findes i „*Flora lapponica*“, hvorfor utvivlsomt ogsaa dette herbarium er at henhøre til provst Deinboll. I „*Flora lapponica*“ er omslagene merkede med no. 1—19, i „*Plantæ exoticæ*“ begynder numrene paa omslagene med no. 21 —, men oprindelig synes der her at have staaet no. 20. I no. 21 er paa de fleste planteark skrevet: *E. Gallia, Dedit Prof. Collsmann**) — eller *E. Sicilia, Dedit Prof. Schouw.**)*

No. 22 begynder med Linnés 4de klasse, no. 23 og no. 24 indeholder 3die klasse, forresten er der den samme rækkefølge som i de linnéiske klasser. Vi har altsaa ogsaa her en lignende uregelmæssighed som i samlingen: „*Flora lapponica*“.

*) Prof. i chirurgi ved Kjøbenhavns universitet *Johan Collsmann* var en dyrker af botaniken og samlede et betydeligt herbarium. Han døde 1830. Prof. Lehmann opkaldte en planteslægt **Collsmannia** efter ham.

) *Joachim Fredrik Schouw*, professor i botanik i Kjøbenhavn, især bekjendt som plantegeograf, undersøgte Italiens flora 1816—1820, død 1852; en planteslægt **Schouwia er benævnt efter ham.

Fasc. no. 47 indeholder planter af omtrent alle linnéiske klasser, en del af disse bærer paaskriften: „*Norvegia*“, ell. „*prope Christianiam*“. Denne *fasc.* har derfor maaske oprindeligt kun indeholdt norske planter, samlede af Deinboll i omegnen af Christiania, hvor han opholdt sig i sine sidste aar og i sin høie alderdom — ved siden af flittige besøg i Tøiens botaniske have — endog foretog længere botaniske ture som til Nordmarken.

IV. En liden plantesamling paa henved 350 exemplarer, kun forsynede med navne, men uden angivelse af, hvem der har fundet dem, eller hvor de er samlede*). Exemplarerne er godt bevarede, en del fæstede paa den vis, at der i arket er udskaaet strimler, hvorigjennem planten er stukket. Arkene laa inde i nogle nummerede omslag (no. 1—5 incl.) og var øiensynlig ordnede efter Linnés system.

Planterne**) er i det hele taget rigtig bestemte, dog findes der af og til tildels mærkelige feiltagelser: **Juncus pilosus L.** er benævnt *Briza media*. **Potentilla anserina L.** er benævnt *P. argentea*. Ved **Angelica silvestris L.** er navnet urigtig bleven rettet til *Egopodium Podagraria*. **Silene rupestris L.** er paa et ark rigtig bestemt, paa et andet ark benævnt *Arenaria serpyllifolia*. Ligeledes er **Stachys palustris L.** saavel rigtig bestemt som ligger paa et ark under navn af *S. silvatica*. **Senecio vulgaris L.** er benævnt *S. Jacobæa*. **Geranium pusillum L.** er benævnt *Geranium molle*? **Ranunculus Flammula L.** er først bleven benævnt *R. reptans*, hvorpaa artsnavnet er understreget og *lingua*? tilføjet. **Pyrola chloranta Sw.** er benævnt *Pyrola rotundifolia*, (arterne er ei adskilte af Linné). **Galium uliginosum L.** er benævnt *Galium palustre*. **Stellaria uliginosa L.** er benævnt *Cerastium semidecandrum*. **Brassica campestris L.** er benævnt *Sinapis arvensis*. *Astragalus glycyphyllus* er intet andet end **Lathyrus silvestris L.** **Trifolium spadicum L.** er benævnt *Tr. agrarium*. **Hieracium aurantiacum L.** er først benævnt *Hieracium dubium*?, der er understreget, hvorpaa („*cymosum*“?) er tilføjet.

*) Herbariet synes utvivlsomt at være samlet i *Telemarken* af *Wille*, cfr. p. 64 fig.

**) Til moserne er her ei taget hensyn, da disse først bør gennemgaaes af en specialist.

Nogle feil kan muligens bero derpaa, at planterne ei er fæstede paa det rigtige ark. Saaledes ligger paa et ark **Eriophorum vaginatum** L. benævnt *E. polystachium*, medens **E polpstachium a L.** (= **E. angustifolium** Roth.) paa et andet ark er benævnt *E. vaginatum*.

Phleum alpinum L. forekommer rigtig bestemt, men tillige benævnt *Alopecurus pratensis*.

Alopecurus geniculatus forekommer som navn paa **Phleum pratense** L.

En del benævnelser viser en paafaldende overensstemmelse med Gunn. herb. & flora.

Agrostis capillaris forekommer som navn paa **A. vulgaris** L. lgs. Gunn. Fl. Norv. n. 458.

Mentha arvensis L. er benævnt *Mentha aquatica* ligesom i Gunn. hb. (saavel i det num. (n. 223) som i det unum. B. 139—140.) — **Melampyrum silvaticum** L. er benævnt *M. pratense*. I Gunn. hb. (n. 146) viser der sig ogsaa nogen ustøhed i adskillelsen af disse to arter.

Crepis tectorum L. er benævnt *Hieracium umbellatum*, ligesom i Gunn. hb. 138, 2. **Gnaphalium norvegicum** Gunn. Fl. 841 er benævnt *Gn. sylvaticum*. Samtlige ark i Gunn. hb. n. 1056 **Gnaphalium hyperboreum** (= **norvegicum**) er rettet fra **Gn. silvaticum** n. 227.

Ophrys paludosa L. er benævnt *Ophrys linifolia*, overensstemmende med Gunn. Fl. 962 (i registret *lilifolia*). **Cerastium vulgatum** L. er benævnt *C. viscosum* ligesom i Gunn. hb. n. 536. **Erysimum hieracifolium** L. er benævnt *Cheiranthus erysimoides*, ligesom i Gunn. hb. 585, 2 — (se Blytt 4 skand. naturfm. forhl. p. 216).

Tofjeldia borealis Wbg. er benævnt *Anthericum calyculatum* ligesom i Gunn. hb. & Fl. n. 190 (= **Anthericum calyculatum** Fl. Dan. tab. 36, Linné. Fl. Sv.: **Ant. calyc.** β).

Galeopsis speciosa Mill. er benævnt *G. Tetrahit* (= *G. Tetrahit* var γ L. Fl. Sv. — cfr. Gunn. hb. 75, 1).

Af antelinnéiske navne forekommer:

Sisymbrium Nasturtium aquaticum*) som navn paa **Carda-**

*) cfr. *Camerarius Epitome* 270.

mine silvatica Link. (Cardamine hirsuta L. & Gunn. Fl. 195).
Sisymbrium Irio hirsutum som navn paa **Cardamine hirsuta Hartm.**

Campanula persicifolia L. er benævnt *C. rotundifolia*; senere er dette understreget og „graminea?“ tilføjet, **Pinguicula vulgaris L.** er benævnt *P. Clusii* (cfr. *Clusius Hist. rar. I. p. 311*).

Paa grund af de ovenfor anførte overensstemmelser med Gunnerus's flora og herbarium kan maaske den antagelse ligge nær, at samleren har staaet i forbindelse med *Gunnerus* eller benyttet hans flora. At det ei kan have været *Gunnerus* selv, der har samlet planterne, fremgaar deraf, at der iblandt dem findes flere planter, der ei er optagne i hans flora. En del af disse er saa godt som udelukkende indskrænkede til det søndenfjeldske, medens *Gunnerus*'s planter næsten uden undtagelse er samlede nordenfjelds.

Et par planter, der ei vides med sikkerhed at være fundne i Norge, findes i herbariet nemlig: **Phleum arenarium** benævnt *Phleum alpinum calyx ciliatus an arenarium?* Om denne art siger M. N. Blytt (Norsk Flora 1847 p. 118 og Norges Fl. p. 63): „Hornemann anfører i Plantelæren *Phleum arenarium* som foregivet funden i Telemarken, formodentlig efter Angivelse af *Wille*, som vel ei har nævnt den i *Sillejords Beskrivelse*, men i *hvis lille Plantesamling, opbevaret i Norske Videnskabers Selskab, der ligger et Exemplar af Planten anført som funden i Telemarken*“. Paa arket er her ligesaa lidt som ellers i dette herbarium nogen angivelse af voxested. Desuden findes der i dette herbarium et exemplar af **Aira canescens L.** Denne græsart anfører *Gunnerus* efter *Strøm* som voxende paa Søndmøre (Fl. n. 918). *Krogsh* anfører den som norsk i *Nordfjords Beskrivelse* og *Wille* som voxende i *Sillejord* i sin beskrivelse af dette præstegjeld. *M. N. Blytt* siger om den i *Norges Fl.* p. 98: „Jeg har i et gammelt Herbarium, som blev angivet for blot at indeholde norske Planter seet Exemplarer af denne Art tilligemed **Airopsis caryophyllæa** — uden Angivelse af Voxested“. Da planten ellers ikke er funden i Norge, er det dog tvivlsomt, om den er vildtvoksende. Om det er dette herbarium, hvortil *Blytt* sigter, ved jeg ikke. *Airopsis caryophyllæa* findes ialfald ikke deri.

Men sammenligner man planterne i herbariet med dem, *Wille* i sin *Sillejords Beskrivelse* (Kjøbenhavn 1768) anfører som voxende der, vil man ikke blot i denne bog finde nævnt omtrent alle herbariets planter, men ogsaa en mærkværdig overensstemmelse i nomenclaturen. Det, som strax bringer tanken hen paa, at planterne muligens er fundne i Telemarken, er, at der i herbariet ligger et exemplar af **Phyteuma spicatum L.**, her benævnt „*P. spicata*“ ligesom og i Willes ovenfor omtalte bog. Denne plante er nemlig i Norge kun funden paa og søndenfor *Mjøsstranden i Telemarken* (cfr. Norges fl. 684 — og A. Blytt: Nye Bidrag til Kjendsk. om Karplant. Udbred. i Christiania Videnskabss. Forhdl. 1882 & 1886).

Dette anfører ogsaa *Wille* i sin bog p. 121: „*Phyteuma spicata*: Vadder-Rod, en af Stedets rare og mærkværdige Urter, ikke tilforn funden i Norge eller Sverige, voxer i Mængde ved Pladsen *Lien* paa *Mjøsstranden*, men ikke saa overflødig ved *Quambek*, *Wetterhuus* og andre Steder.“

Af sjældnere planter, der forefindes i herbariet og omtales i *Sillejords Beskrivelse*, skal der, foruden de ovenfor anførte **Aira canescens L.** og **Phyteuma spicatum L.**, nævnes følgende, hvoraf de aller fleste kun findes søndenfylds, eller ialfald er sjældnere nordenfjelds. **Asperula odorata L.** **Lysimachia vulgaris L.** (*Sillej. Beskr.* p. 118: „Her er meget rar og alene funden ved Vandet ved *Sillejords Kirke*“). **Campanula persicifolia L.** (*Sillej. Beskr.* p. 107: „rar“, i hb. benævnt *Campanula graminea*). **Gentiana purpurea L.** (*Sillej. Beskr.* p. 113: „Voxer mest og næsten ene i *Fjeldene i Mængde*“). **Selinum Carvifolia L.** i hb. benævnt *Selinum sylvestre*. Sammenlign hermed *Sillejords Beskr.*: „*Selinum sylvestre*, hvis Rod er delt i adskillige Grene, og *Selinum lactescens*, hvis Rod er enkelt, voxer begge ved *Klokkerstuen* og paa den lille Ø ved *Præstegaardens Quærne-Hus*. **Selinum carvifolia L.** er vistnok ikke ellers opgivet for *Siljord*, men den kan neppe være forvexlet med *umbelliferer* som **Chærophyllum sylvestre L.** **Angelica sylvestris L.**, eller **Selinum palustre L.**, da disse ogsaa findes i herbariet og med undtagelse af den sidste ogsaa nævnes i plantefortegnelsen. Den anførte *Selinum lactescens*

synes ifølge herbariet, hvor der ligger et exemplar med dette navn, neppe at have været nogen anden end den, der benævnes *Selinum sylvestre*. I denne forbindelse kan forresten anføres, at **Tordylium Anthriscus L.**, der i Norges flora p. 881 opgives som voxende ved Siljordsvandet, hverken nævnes i plantefortegnelsen eller forefindes i herbariet.

Dianthus deltoides L. Lychnis alpina & Viscaria L. (hb. *Lychnis viscosa v. Viscaria*). **Sedum album L.** (Sillejords Beskriv. p. 126: „funden i Kivle-Fjeldet“). **Mespillus Cotoneaster L. Origanum vulgare L. Pedicularis Sceptrum Carolinum L.** (Sillej. Beskr. p. 121: „Denne meget rare Urt voxer paa Myrene under Præstegaarden“). **Cardamine silvatica L.**, benævnt i hb. og i plantefortegnelsen p. 127: *Sisymbrium Nasturtium aquaticum*.

Malva rotundifolia L. (= *borealis Wallm.*, i hb. og Sillej. Beskr. p. 120). **Trifolium agrarium L.** (Sillejords Beskr. p. 129. Expl. i hb. er maaske *T. spadiceum L.*). **Orobus tuberosus L.** (Sillej. Beskr. p. 120).

Matricaria Chamomilla L. (Sillej. Beskr. p. 118: „voxer ved Gaarden Graver udenfor Sillejords-Vandet og nogle andre faa Steder paa Leer-Jorden“). **Anthemis arvensis L.** (Sillejr. Beskr. p. 105). **Artemisia Absinthium L.** (Sillej. Beskr. p. 106). **Jasione montana L.** (Sillej. Beskr. p. 115: „temmelig rar, voxer i Veien til Lie-Støl“). **Lobelia Dortmanna L.** (Sillej. Beskr. p. 117: „paa Skuddevold-Myren“). **Polypodium aculeatum** (i herbariet rettet fra *spinulosum*) = *Aspidium lobatum Sw.* (**Polypodium spinulosum Retz.** derimod paa et andet ark, først benævnt *P. aculeatum*). Sammenlign hermed Sillej. Beskr. p. 122: „*Polypodium aculeatum*, Spiire Slaak med stærk Laaddenhed over hele Stilken, voxer i Quænhuus-Juvet ved Præstegaarden.“

Desuden kan anføres, at **Hieracium aurantiacum L.** i hb. først er benævnt *dubium?* og senere rettet til: „*aurantiacum (cymosum?)*“ Hermed kan sammenlignes, hvad der anføres i Sillej. Beskr. p. 113:

„*Hieracium dubium*, Timmeltære, den ligner *H. Auricula*, men er større, bliver ved Indtørrelsen rød paa Blomster-Bladene, dog saa at *Stamina* eller Meel-Traadene med *Antheræ* beholde deres

gule Farve. Blomsterne ere 7 à 8 og sidde alle paa lange Stilke og i en Klynge i Toppen; den hele Plante har en hvid Loddenhed“.*)

Af Overensstemmelser i nomenclaturen mellem herbariet og plantefortegnelsen i Willes Sillejords Beskr. kan ved siden af de ovenfor anførte nævnes:

Alisma Plantago aquatica (Sillej. Beskr. p. 104: „voxer i Myrene ved Vasmoen“). **Carex acuta** β **sev nigra verna** (Sillej. Beskr. p. 108, i hb. benævnt *Carex verna varietas*, = *C. vulgaris Fr. var.*). **Cerastium viscosum** (Sillej. Beskr. p. 109, rimeligvis = *C. vulgatum L.*, da denne i hb. ligger under dette navn). **Chenopodium viride** (= *Chenopodium viride L.* Sp. 319, Gunn. Fl. n. 298) i hb. og i Sillej. Beskr. p. 109.

Convallaria sigillum Salomonis (Sillej. Beskr. p. 110: „en rar Urt, voxer i Bjerg-Kløfterne ved Pladsen Klevene.“ I hb. findes et expl., hvis navn er rettet fra *Convallaria Sigillum Salomonis* til *C. multiflora*, = *C. Polygonatum L.*). **Juncus articulatus L. var.** (Sillejords Beskr. p. 115: „*Juncus articulatus*, hvoraf gives en *Varietas vivipara* med mange høie Stilke i Toppen, som en Busk, funden i Myren ved Vasmoen“). Hermed kan sammenlignes, at der i herbariet findes et exemplar, benævnt *Juncus articulatus var. prolifera*.

Mentha aquatica (Sillej. Beskr. p. 119: „Myr-Mynt, i Quislinene ved Præstegaarden“). Det exemplar, der ligger under dette navn i hb., er *Mentha arvensis L.*

Rubus cæsius (Sillej. Beskr. p. 125: „Bjønne-Bær“). Det exemplar, der ligger i hb. under dette navn, er *Rubus suberectus And.*

Senecio Jacobæa nævnes i Sillej. Beskr. p. 126, men det exemplar, der ligger i hb. under dette navn, er intet andet end *Senecio vulgaris L.*

*) Dette er rettet blandt trykfeilene til:

H. aurantiacum, Timmeltære voxer gemeenligen halv Alen høi, har af lange og lodne Blade ved Roden, en endnu mere lodden og nøgen Stilk, hvorpaa kun sidde en høist to smaae Blade. Blomsterne sidde i en Klasse i Toppen og ere purpurrøde, dog saa, at *corollulæ hermaphrodite* og *pappus* ere gule.

Gnaphalium sylvaticum var. minor (Sillej. Beskr. p. 113: „funden ved Pladsen Klevene“). Exemplaret i hb. under dette navn er *Gnaphalium supinum* L.

Sparganium natans (Sillej. Beskr. p. 127: „i Fladsjø ved Aarhus og Vasmoen“). Det exemplar, der ligger under dette navn i hb., er *Sparganium minimum* Fr.

Hertil kommer **Dentaria bulbifera** L., der forekommer i hb., men ei nævnes i plantefortegnelsen, medens den i Norges fl. p. 978 opgives at være funden paa *Skrimfjeld* af *Wille*.

I anledning af den ovenfor omtalte **Phleum arenarium** L. kan bemærkes, at grunden til, at den ei nævnes i plantefortegnelsen, vistnok har været den, at *Wille* ei har været sikker paa, om han har bestemt den rigtig. I hb. er der nemlig ved exemplaret, som ovenfor anført, skrevet *Phleum alpinum calyx ciliatus, an arenarium?*

I modsætning hertil er der meget faa planter, der findes i *herbariet*, men ei nævnes i *Sillejords Beskr.*

Jeg har blot optegnet følgende: **Bromus arvensis** L., **Myosurus minimus** L., **Pulmonaria maritima** L., **Potentilla anserina** L. (benævnt *Potentilla argentea*; i plantefortegnelsen p. 123 er kun opført **Potentilla norvegica**, **verna** et **erecta**), **Lythrum Salicaria** L., **Glechoma hederacea** L., **Erysimum Barbarea** L. (= *Barbarea stricta* Fr.), **Lathyrus silvestris** L. (i hb. benævnt *Astragalus glycyphyllus*), **Geranium pusillum** L. (benævnt *G. molle?*), **Arnica montana** L.

Orchis conopsea L., **Satyrion viride** & **albidum** L., **Ophrys cordata**, **Monorchis** & **paludosa** L. (benævnt *O. linifolia*) & **Coralorhiza** L.

En stor del af disse, saaledes alle de sidstnævnte *Orchideer*, findes forresten i *Thelemarken*.

Men *Wille* har sandsynligvis ogsaa botaniseret andre steder end i *Thelemarken*, saaledes vistnok paa den tid, han var hjelpepræst hos naturforskeren, *Hans Strøm* paa *Eger* (fra 1786, samme aar som *Sillejords Beskrivelse* udkom). Hvis man ei skal anse overensstemmelserne med *Gunnerus's* hb. for tilfældige (hans flora har han ialfald, som rimeligt kan være, benyttet), kunde maaske disse

skrive sig fra den tid, han var præst ved Frue kirke i *Trondhjem* og videnskabselskabets sekretær. Se hans *vita*, der nedenfor skal anføres.

Hans Jacob Wille var (ifølge Erlandsen: Den nordenfjeldske Geistlighed p. 70 flg.) født i *Sillejords* præstegjeld 1756, blev 1779 personel kapellan hos faderen, 1786 hjælpepræst paa Eger hos den dygtige naturforsker *Hans Strøm*. I 1788 blev han sognepræst til Gryten, 1792 til Vor frue kirke i Trondhjem, hvor han døde 1808. Han var sekretær ved „Det kgl. norske videnskabers selskab“ fra 1793 til 1804 og desuden medlem af flere udenlandske videnskabselskaber (se Erlandsen l. c. og Nyerups og Krafts lit. lex. p. 663). Især gjorde han sig bekjendt ved sin ovenfor omtalte *Sillejords Beskrivelse* (Kbhvn. 1786), et verk, der i sin tid blev anbefalet af det topografiske selskab i Christiania som et mønster for udarbejdelsen af lignende topografier. Af naturvidenskabelige skrifter kan desuden nævnes: *Physisk og antiquarisk Reise gjennem Thelemarken 1ste Hefte* (Kbhvn. 1800), samt at han (ifølge Nyerups Catal. over det norske Vidsk. Selsk. Saml.) i manuscript efterlod sig: *Fortsættelse af physisk-antiquarisk Reise igjennem Thelemarken i Aaret 1789*, og *Fortegnelse over Urter fundne i Thelemarken*. Disse manuskripter, der vilde have været af interesse at sammenholde med den ovenfor anstillede sammenligning mellem herbariet og *Beskrivelsen over Sillejord*, opbevares paa Det kgl. norske videnskabers selskabs bibliothek i *Trondhjem**) og har ei været benyttede ved denne undersøgelse.

V. *Gunnerus's herbarium*. Planterne i dette herbarium er samlede af *videnskabselskabets stifter*, biskop *Johan Ernst Gunnerus*, født 1718, død 1773, biskop i *Trondhjems* stift 1758—1773. Her vil det være for vidtløftigt nærmere at gaa ind paa denne betydelige personligheds videnskabelige, særlig *naturvidenskabelige* virksomhed. Kun skal bemærkes, at planterne for største delen er fundne af *Gunnerus* personlig paa hans *visitatsreiser* i det vidtløftige stift — fra *Romsdalen* til *Østfinmarken* — mellem

*) Hammer haandskriftsaml. quart n. 49.

aarene 1764 og 1772; endel er indsendte til ham fra stiftets præster eller samtidige inden- og udenlandske botanikere.*)

Professor *M. N. Blytt* har allerede 1825**) gennemgaaet den gunneriske samling. Ved det fjerde skandinaviske naturforsker-møde i Christiania 11—18 juli 1844 „holdt han et Foredrag angaaende nogle kritiske norske Planter, især med Hensyn til *Gunnerus's Opgivende og hans Herbarium, hvorhos de tilhørende Exemplarer forevistes.*“ (Cfr. mødets forhandlinger *Chr.a 1847 p. 215—219.*) Desuden findes der i *universitetsbibliothekets* exemplar af *Gunnerus's Flora Norvegica* endel *randbemærkninger*, skrevne med prof. *M. N. Blytt's* haand, der vistnok er fra samme tid. Endelig citeres samlingen af ham i *Norsk flora* (Christiania 1847) og stadig i *Norges flora* 1ste del. I de øvrige dele af *Norges flora*, udgivne af nuværende prof. *A. Blytt*, citeres kun leilighedsvis herbariet. Af disse citater fremgaar, at der i herbariet dengang fandtes mange numre, som det nu under ordningen ei har lyktes mig at faa tag i, uagtet jeg tror at have gennemgaaet alle de gamle samlinger, hvoriblandt en stor del af *Gunnerus's* planter laa spredt.

Her skal nævnes en del af dem, *Blytt* citerer paa de anførte steder, men som jeg ei har kunnet finde i herbariet.

No. 97 ***Gentiana purpurea***: „Ex. i Herb. ere fra *Søtjeldet i Budalen*, formodentlig dens nordlige Grænse“. (Bl. 4 skand. natfm. forhl. p. 215)

No. 154 ***Primula integrifolia***: „Herb. n. 154 er en Form af *P. norvegica* med smalere Blade og lidt større Kroner end *P. scotica*“. (Bl. randbem. Fl. Norv., = *P. finmarkica* *Jacq.* iflg. Bl. natfm. fhl. l. c.)

No. 357 ***Trifolium arvense***: „Herb. n. 357 er intet andet end en Form af *Tr. pratense*, og paa et andet Ark under samme No. og Navn er *Trifolium medium*“. (Bl. randbem.; i natfm. fhl.

*) En redegjørelse angaaende dette tilligemed en oversigt over *Gunnerus's naturhistoriske virksomhed*, støttet til de oplysninger, der findes i hans herbarium, *Flora Norvegica* og den righoldige *naturvidenskabelige korrespondance* i hans efterladede *kopibog* fra 1763—1773 (opbevaret paa stiftsarkivet i Trondhjem), haaber jeg med det første at kunne levere.

**) Se N. fl. p. 309 (*Gagea minima*).

heder det blot „det paaklistede Exemplar er *Trifolium medium*“). Ved ordningen af herbariet er kun forefundet et exemplar benævnt *Trifolium arvense*, og dette er = **T. pratense L.** Blomsterne er her ei udsprungne, og paa grund af det i denne tilstand længere bæger har vel Gunnerus antaget det for at være *T. arvense*.

No. 439 **Salix arenaria**: „Ex. fra *Vangsfjeld* er *S. Lapponum* var. *latifolia*.“ (Bl. natfm. fhl. p. 216. Smlgn. randbem. = *S. limosa* Wahlenb.)

I herbariet ligger kun et exemplar paategnet „*Aalbygfjeld 23 Juli 1764*“ (i Holtaalen); dette synes snarere at tilhøre *S. glauca L.*

No. 458 **Agrostis capillaris** er ifølge Herb. *A. vulgaris*. (Bl. natfm. fhl. 216 & randbem. Fl. Norv.)

No. 475 **Sedum reflexum** er ifølge Herb. *S. annuum*. (Bl. natfm. fhl. 216)

No. 485 **Sedum sexangulare** — fra *Hitteren* — er ogsaa efter Herb. *Sedum annuum*.

No. 511 **Sisymbrium Irio** i Herb. er *S. palustre*. (Bl. natfm. fhl. p. 216 & randbem.)

No. 512 **Potentilla nivea** er ifølge Gunnerus's Exemplar, der tydeligen er Originalen til Figuren i Bogen *Fragaria vesca L.* (Bl. natfm. fhl. 1. c.)

No. 666 **Arenaria multicaulis**, No. 1078 **Arenaria ciliata** og 1100 **Arenaria norvegica** ere identiske. De 3 Ex. i Herb. savne Navne. (Bl. natfm. fhl. 1. c.)

No. 728 **Dianthus arenarius** er efter Ex. i Herb. *D. barbatus L.* (Bl. 1. c.). Det exemplar, der nu findes i hb., kan ei være andet end **D. deltoides L.**

No. 744 **Cardamine petræa** er *Arabis petræa*. (Bl. 1. c.) Det i hb. forefundne expl. er **Arabis alpina L. β . glabrata**.

No. 791 **Vicia cassubica** er *V. Orobus D. C.* (Bl. randbem. og natfm. fhl. = *Orobus sylvaticus L.*)

No. 820 **Salix rosmarinifolia** fra *Finmarken* er en småbladet *S. Lapponum*. (Bl. natfm. fhl. 1. c. og randbem. Fl. Norv.)

No. 821 **Salix amygdalina** fra *Tromsøe* er efter Ex. *S. hastata*. (Bl. natfm. fhl. og randbem.)

Dog har det paa den anden side lyktes mig at finde nogle

planter, som Blytt dels paa de anførte steder siger „savnes i Herbariet“, dels ei synes at have seet ved sin gennemgaaelse deraf.

No. 200 **Poa aquatica**. Bl. natfm. fhl. p. 215: „Anføres voxende i Holtaalen, hvilket er meget tvivlsomt“. I hb. ligger nu 2 explr., hvoraf det ene, der mangler voxested og er noget ufuldstændigt, er rigtig bestemt (= *Glyceria aquatica* Sm.), det andet, der efter paaskriften „NB. NB. n. 51“ synes at være samlet 1764, da Gunnerus visiterede og botaniserede i Dalernes provsti, er **Phalaris arundinacea** L.

No. 223 **Mentha aquatica** er ifølge Herbariet en smalbladet *M. arvensis*. (Bl. natfm. fhl. l. c.). Foruden et par eksemplarer (hb. 293), hvortil vistnok Blytts ord sigter, har jeg fundet et helt lidet hefte, uden paa hvilket er skrevet *Mentha arvensis*, rettet til *M. aquatica*. Exemplarerne i dette hefte er stygt behandlede, men synes kun at være grove, bredbladede former af **M. arvensis** L. Som voxesteder staar paa arkene angivet „Finlierne“ (Snaasen) ell. „Snaasen d. 8. August 1765“ og tillige de norske Navne „Skovmynte — Voldhumle“. Disse navne anvender dog Gunnerus i sin flora n. 114 paa *Mentha arvensis* L., medens han kalder *Mentha aquatica* L. (fl. n. 223) *Vand-Mynte*, og ved voxesteder for den sidst nævnte art anføres kun: *Habitat ad fluvios Stenkjær-Elven et Namsen, unde mihi missa est*.

Man kan derfor antage, at Gunnerus har været i tvivl om, hvorhen han skulde henføre disse eksemplarer; men ved udarbejdelsen af sin flora har han henført dem til **M. arvensis** L.

No. 247 **Pedicularis flammea** fra Vangsfjeldet er *P. Oederi*, Vahl. (Bl. natfm. fhl. p. 215 og randbem.). Dette gjelder kun det ene af de to eksemplarer med dette navn, nr. og voxested. Det andet er et noget ufuldstændigt expl. af **P. lapponica** L.

No. 507 **Poa angustifolia** findes ei i hb. og er formodentlig en smalbladet *Poa pratensis*. (Bl. l. c. p. 216). Under dette nr. og navn er i hb. fundet 4 explr., hvoraf 1 — benævnt *Poa angustifolia* b. (først skrevet: n. 73 *Aira cærulea* NB.) — synes at være **Poa trivialis** L. 2 og 3 — først benævnt „Gramen n. 76. *Festuca fluitans*“ — synes, som Bl. har formodet, at være en form af **Poa pratensis** L. 4 er **Poa alpina** L.

No. 565 **Carduus nutans** er efter Gunn. Ex. *C. lanceolatus*. Af de explr., jeg har forefundet i hb., er 1, 2, 4 **Serratula arvensis L.**, 3 er nederdelen af **Sonchus arvensis L.**, vistnok bleven paaklæbet ved en forbytning af arkene.

Et exemplar n. 720 **Carduus lanceolatus** — *Tjotøe d. 23. Aug. 1770* er *Carduus crispus L.*

No. 648 **Medicago falcata**. „Gunn. kan hermed have forvekslet *M. lupulina*“. (Bl. l. c. p. 217). I hb. findes to explr. under dette numer og navn (*M. falcata*) rigtig bestemte, men uden angivelse af voxested og maaske ikke fundne i Norge, idet det ene ark er paaskrevet *Muller* (cfr. *Gunneriana III*), det andet ei stemmer med den sedvanlige skrift i Gunnerus's egen samling.

No. 651 **Sium latifolium** kan neppe være funden paa *Tromsøe*. (Bl. l. c. p. 217 — I Fl. Norv. nævnes *Borchgrewinch* som hjemmelsmand for angivelsen — og randbem. *Fl. Norv. univsbibl.* „*Findes ei i Herb.*“ Smlgn. dog Norges fl. p. 871: „Ifølge *Bl.* ligger der i Gunnerus's *Herb.* et Exemplar af *Planten*“). Voxested er ei angivet paa arket, hvis paaskrift ei ligner den sedvanlige i Gunnerus's egen samling, og det er derfor muligt, at Gunnerus kan have optaget exemplaret fra en anden, udenlandsk samling, der har været i hans eie.

No. 696 **Orchis odoratissima** findes ei i Norge. „Gunnerus's Ex. er en spæd *Orchis conopsea*“. (Bl. l. c. p. 217; men i randbem. heder det: „*Savnes i Herb.*“). Expl. i hb. er paaskrevet *Carlsøe* og er, som Bl. paa det først anførte sted antager, **O. conopsea L.**

No. 718 **Melampyrum nemorosum** er maaske *M. cristatum*, da den første ei er fundet i Norge. (Bl. l. c. p. 217, og randbem. Fl. Norv. „*Savnes i Herb.*“)

I hb. er fundet et exemplar under dette nr. og navn rigtig bestemt. Men paaskriften — liden og zirlig — og navnets anbringelse paa bagsiden af arket med tilføjelse: *Didynamia Angiospermia*, uden angivelse af noget voxested, stemmer overens med samlinger, der vistnok synes at have været i Gunnerus's eie, men rimeligvis har været ham skjænkede af andre botanikere og ialfald for størstedelen indeholder *udenlandske* planter.

No. 726 **Scabiosa Columbaria** findes ikke i Norge, hvorfor formodentlig en monstrøs Form af *S. arvensis* er forvekslet med den. (Bl. natfm. fhl. p. 217 — og A. Bl. N. fl. p. 538 Anm. — samt Bl. randbem. Fl. Norv. „Savnes i Herb.“). I hb. ligger et exemplar, benævnt *Scabiosa Columbaria*, der, skjønt rodbladene mangler, synes at være rigtig bestemt. Paaskrift og arkets udseende i det hele ligner vistnok størstedelen af Gunn.s herbarium; men da intet voksested er angivet, er det meget usikkert, om Gunnerus har fundet dette exemplar paa det i Fl. Norv. n. 726 angivne sted: *Vedøen i Romsdalen*.

No. 745 **Orchis Morio**. I N. fl. p. 339 antager Bl., at Gunn. sandsynligvis har forvekslet *Orchis Morio* med *Orchis mascula*, samt anfører i anledning af *Orchis mascula* (l. c. 339—340). „Den i Herb. under No. 694 (*Orchis militaris*) liggende Plante, samlet ved *Flakstad Præstegaard i Lofoten*, er den virkelige *Orchis mascula*. Den er af Gunnerus ogsaa kaldet *O. militaris*, men dette Navn er paa Etiquetten udslettet og forandret til *Orchis Morio*. Den virkelige *Orchis Morio* findes ei i Herb.“

Hb. n. 694 har jeg ei kunnet finde. Derimod har jeg i den store udenlandske samling (VII) fundet et expl. n. 745: *Orchis Morio* „*Carlsøe*.“ Dette har mistet sin ene rodknolle. Man kunde maaske tænke sig, at Gunnerus (eller en af hans amanuenses) har faaet et expl. i denne form — maaske allerede presset — og antaget det for at være *Orchis Morio*, medens det i virkeligheden ei er andet end **Orchis maculata L.**

Angaaende **Orchis maculata** kan i denne forbindelse anføres følgende: Naar Bl. N. fl. p. 343 anfører: „*Orchis maculata*, Gunn. Fl. n. 253, ei Hb. 253, som er *Orchis latifolia* var. *brevifolia*“ — gjelder dette kun det ene af de to explr. under dette nr. og navn, nemlig det, der er paaskrevet: „*Ormsæt i Aure den 6te Juli 1766*“, medens det andet exemplar, paaskrevet: „*Tromsøe Præstegaard*“, er rigtig bestemt.

Den af Bl. l. c. omtalte langbladede skyggeform af **Orchis maculata** fra *Setnæs fjeldet ved Gryttens Præstegaard* under n. 656 og benævnt *Orchis latifolia*? — har jeg ei kunnet finde i herbariet. Heller ikke har jeg kunnet finde **Orchis latifolia** hb.

n. 695 benævnt *Orchis abortiva*. Derimod forefindes endnu de sammesteds omtalte eksemplarer af **Orchis maculata** uden nr. og navn fra *Carlsøe i Finmarken* i den unummerede samling (B. 176—179).

Endvidere skal anføres: Blytt siger i 4 skand. natfm. fhl. p. 216 (cfr. ogsaa N. fl. 110 og randbem. til Fl. Norv.):

„No. 610. **Cynosurus cæruleus** findes ei i Hb., og da den ikke senere er funden i Norge, er den tvivlsom; maaske er **C. cristatus**, der paa den vestlige Kyst faar blaa Ax, forvekslet med den?“

I hb. er dog fundet 3 explr. under det *rigtige* nr. og navn. Disse mangler dog alle angivelse af findestedet, men de to er paaskrevne „*Tønning*“.

Fra denne botaniker, om hvem mere nedenfor, ligger der flere planter i *Gunnerus's herbarium*, samlede dels i omegnen af *Trondhjem*, dels i *Aafjorden* og dels i *Nordland*. Ældre forfattere som *Vahl* og *Wilse* vil ogsaa have fundet den, den første i *Thelemarken*, den anden i *Spydberg* — (se Bl. 1. c.); men da den ei senere er funden i Norge, betvivler Bl. disse angivelser.

No. 586 **Bromus tectorum**. Bl. N. fl. p. 151 bemærker: „*Bromus secalinus* Herb. n. 586 under Navnet *Br. tectorum*“ og p. 154: „Den af Gunnerus i hans Flora under n. 586 anførte *Br. tectorum* er efter Herb. intet andet end *Br. secalinus* L.“ I den anledning maa anføres, at af de to eksemplarer, jeg har forefundet, kan det ene, paaskrevet „*Tønning*“, ei være andet end et ungt exemplar af **Bromus arvensis** L., det andet, hvorved der først er skrevet „n. 73 NB. NB.“, er intet andet end **Festuca elatior** L.

Derimod ligger **Bromus secalinus**, som ogsaa Blytt l. c. anfører, rigtig bestemt i herbariet under n. 164.

Centaurea nigra L. (ei anført i Gunn. Fl. Norv.). Et explr. af denne plante ligger i det unummerede herbarium (B. 172) paategnet: *Sandvigstangen i Snaasevandet 14 Juli 1769*. Naar der i N. fl. p. 605 anføres: *Centaurea nigra* L. *Holtaalen* (*Gunn. Herb.*), maa dette muligens gjælde andre eksemplarer end de nu forefundne (B. 169—170: „*Funden paa Rynningsøen under Holtaalens Præstegaard d. 20de Juli 1764*“), der neppe kan

være andet end **Centaurea Jacea L.** (exemplarerne er dog temmelig ufuldstændige) eller bero paa en forveksling med exemplaret fra Holtaalen, hvorfra forresten baade Blytt (l. c.) og Hartmann i Skand. fl. anfører den.

No. 89 **Carex vesicaria.** I Bl. N. fl. heder det: „I Herb. ligger denne Art (*C. vesicaria L.*) paa 3 Ark rigtig bestemt, under samme Numer og Navn paa 2 andre Ark: *Carex pallescens* og *Carex panicea.*“ Af de 5 exemplarer, der er fundne ved ordningen, kan ialfald intet være *C. pallescens L.* Et expl., temmelig ufuldstændigt, synes at kunne være **C vesicaria L.**, et, der er paaskrevet „n. 64 en *carex fra Engan*“ (over hvilket er skrevet: „89 NB. NB. *panicea* β.“), synes snarere at maatte henføres til **C. vaginata Tausch.** — end *C. panicea L.* De øvrige 3 kan neppe være andet end **C ampullacea Good.** Et af disse er paaskrevet „*Bakke Karudsdam*“, hvor Gunn. i floraen (n. 89) angiver at have samlet *Curex vesicaria.* Med bemærkningerne i N. fl. kan forresten sammenlignes *randbem.* ved dette numer i univers.bibl.'s expl. af Fl. Norv.: „Herb. n. 89 er *C. ampullacea.* Paa et andet Blad under samme No. og Navn *C. panicea* og fremdeles paa 3 Blade rigtig“. Heraf synes at fremgaa, at *pallescens* paa det anførte sted i Norges fl. er trykfeil for *ampullacea.*

No. 271 **Lycopodium complanatum.** I Blytt N. fl. p. 37 heder det: „*Lycopodium alpinum* — Gunn. Fl. n. 327 og Hb. 271 (under Navn af *L. alpinum*).“ Dette maa naturligvis bero paa en trykfeil for: „Gunn. Fl. n. 272 og Hb. 271 under Navn af *Lycopodium complanatum*“; thi dette stemmer med nr. og navn i Fl. Norv. og herbariet. Dog skal bemærkes, at af de fem forefundne exemplarer under navn af *L. complanatum* er kun 4 **L. alpinum**, det femte (fra Holtaalen) er utvivlsomt **L. complanatum L.**

No. 612 **Pulmonaria officinalis.** I Blytts foredr. ved 4 skand. natfm. p. 218 heder det: „**Pulmonaria angustifolia** n. 1115 og *P. officinalis* n. 612 ere i det mindste i den senere Tid ei fundne i Norge.“ Herbariet citeres ikke. I *randbem.* i Fl. Norv. univsbibl. heder det: „*Savnes i Herb.*“ Ved ordningen er dog forefundet et exemplar, der vistnok synes at være taget af Gunnerus selv; men da det savner angivelse af voksested, og planten ei ellers er

funden vildvoksende i Norge (*Ramus* er Gunnerus's hjemmelsmand i Fl. Norv.), er expl. rimeligvis taget fra en eller anden have.

Hermed tror jeg at have anført de vigtigste uoverensstemmelser mellem Blytts bemærkninger paa de anførte steder og resultatet af mine undersøgelser under ordningen.

Disse uoverensstemmelser har utvivlsomt for største delen sin grund i, at Gunnerus's herbarium ogsaa paa den tid, Blytt undersøgte det, har befundet sig i uorden, og at mange eksemplarer, beklageligvis netop flere omstridte, senere er komne afveien. Iøvrigt henvises til den samlingen vedlagte *haandskrævne katalog*, hvori hvert exemplar er bestemt, og alle bemærkninger paa arkene er afskrevne. I denne har jeg ogsaa, for at have alt samlet, afskrevet M. N. Blytts oftere omtalte *foredrag ved Ade skand. naturforskermøde* samt *randbemærkningerne*, skrevne med M. N. Blytts haand, i universitetsbibliothekets exemplar af Gunnerus's *Flora Norvegica*.

Ordningen af Gunnerus's samling var allerede for nogle aar siden paabegyndt af hr. cand. med. *Halfdan Bryn*. Det, han fandt af herbariet, ordnede han i pakker og indlagde i hylderne overensstemmende med en liste, der indeholdt den linnéiske planteinddeling og blev forefunden blandt gunneriske sager.

Jeg har her fortsat Bryns arbejde, idet jeg dog har fundet næsten dobbelt saameget af Gunnerus's herbarium spredt blandt de øvrige samlinger.

Gunnerus's samlinger har jeg delt i:

Gunnerus's herbarium A., der indeholder alle planter, der er forsynede med navne og numre, svarende til hans *Flora Norvegica*. Numrene følger efter hinanden, ei efter noget system, men eftersom planterne kom til hans kundskab (cfr. indledningen til floraen). Dette udgjør den allerstørste del af samlingerne.

Gunnerus's herbarium B., hvor arkene vistnok ei er numererede, men forsynede med voxesteder og ofte ialfald foreløbige forsøg til bestemmelse af planterne. For citeringens skyld har jeg numereret denne samling og ligeledes ordnet den efter det linnéiske system.

Gunnerus's herbarium C., hvor der vistnok hverken findes navne,

numre eller findesteder paa arkene; men paa grund af skriften og den maade, hvorpaa planterne er fæstede, tilhører dog disse utvivlsomt Gunnerus's herbarium af indenlandske planter.

Gunnerus's herbarium D., indeholdende udenlandske planter, væsentlig tagne i en eller anden have.

Gunnerus's herbarium E., ligeledes indeholdende udenlandske planter, men indbyrdes overensstemmende deri, at exemplarerne oprindelig har været fastklæbede andensteds; senere er arkstykkerne udklippede og paany fastklæbede.

Gunnerus's herbarium F., der indeholder danske og et par svenske planter, samlede af Gunnerus under hans ophold i Kjøbenhavn vaaren 1772 og paa hans hjemreise gennem Sydsverige samme aar. Navne, tids- og stedsangivelser findes paa arkene.

Gunnerus's herbarium G., udgjørende en stor foliant, paa hvis blade er fastklæbet en mængde planter, samlede af Gunnerus selv, dels i Trondhjems omegn, dels paa hans visitatsreiser*), dog ogsaa deriblandt endel dyrkede planter. I regelen findes tilføjet navn samt findested. Denne bog har Gunnerus ført med sig paa sine ture og fastklæbet planterne i den, eftersom han havde faaet dem nogenlunde presset. Paa enkelte blade kan man se, at han har klippet exemplarer ud for at benytte dem i sin numererede samling.

Ved *Gunneriana* betegnede jeg ved min ordning af samlingerne mindre herbarier, der sandsynligvis har været i Gunnerus's eie, men som jeg ei med sikkerhed kunde angive var samlede af Gunnerus selv.

Gunneriana I, en liden samling, funden paa *Vangsfjeldet i Opdal 24de Aug. 1772*, i *Holtaalen* eller ved *Gjølme i Orkedalen August—Septbr. samme aar*. Da det nu ved hjælp af cirkulærene i hans efterladte kopibog⁸ har lyktes mig at konstatere, at Gunnerus paa den tid visiterede i Dalernes provsti og netop paa vedkommende datum var paa angjeldende sted og hvilede fra sin geistlige forretning, burde denne samling være optagen blandt *Gunn. herb. B*. Arkenes udseende og paaskrift er dog indbyrdes overensstemmende, men ei svarende til Gunnerus's herbarium *A. B. C*.

*) Mellem aarene 1759 (i Nordland) og 1764. (Gunnerus's ældste plantesamling).

Gunneriana II, en liden samling, tagen i Gudbrandsdalen „ved Sinchelstøtten“ eller i nærheden af *Tofte 27de Juni 1772*. Denne kan ogsaa være samlet af Gunnerus selv; thi han kom tilbage fra Danmark 1ste juli og tog da den 3die august fat paa sin visitatsreise i Dalernes provsti, da han havde maattet afbryde denne i juli 1771, idet han paa den tid fik befaling til at indfinde sig i Kjøbenhavn for at være Struense behjælpelig med en reform af det danske universitet. Denne samling burde derfor ogsaa rettest indordnes under Gunn. herb. B.

Gunneriana III er en liden samling, der bærer paaskriften *Muller* og paaklæbede navnesedler. Den synes blot at indeholde udenlandske sager. Endel exemplarer, der bærer samme paaskrift, er numererede overensstemmende med Gunn. Fl. Norv. og optagne i Gunnerus's herbarium A. Denne samling har altsaa tydeligvis været i Gunnerus's eie.

Denne *Muller* tror jeg med bestemthed at kunne sige har været den bekendte samtidige store danske zoolog og botaniker *Otto Friderich Müller* (f. 1730, d. 1784. Cfr. Worms lex. II. p. 88—91, III. 548—549), den samme, der fortsatte Oeders udgivelse af *Flora Danica* og udgav *Flora Fridrichsdalina* 1767, hvortil hans broder, den bekendte blomstermaler og kobberstikker, *Christian Friderich Müller* (f. 1744, d. 1814 — se Weilbach: Dansk Konsterlexikon, Kbhvn. 1877—78), hjalp ham. Denne flora blev brugt til excursionsflora i Kjøbenhavns omegn.*) Han gjorde et par reiser til Norge; men disse skal ei paa langt nær have været saa frugtbringende for *Flora Danica* som Oeders. Grunden dertil skal have været den, at han manglede baade ungdommelig raskhed og let legemsbygning til at bestige fjelde og udholde en alpinsk reises besværligheder. Han maatte altsaa have hjælp til sine undersøgelser og havde i den henseende megen nytte af studenten *Rasmus Winther Assens*, senere præst i Aarslev i Jylland, der fulgte ham paa hans reise i Norge 1780, og af sin yngre „lettere“ broder *C. F. Müller*,

*) Efter Hornemann i Krøyers Naturh. Tidsskr. I. Kbhvn. 1837, — p. 121 flg. og p. 568 angaaende den af den yngre Linné efter ham benævnte slægt *Müllera*. — *Flora Fridrd.* bedemt i dänisch. Journal, Kopenh. 1767 p. 379.

der fulgte ham som maler. Han gjorde ogsaa en tur til Telemarken, hvor han dog ikke kom videre end til Siljord paa grund af reisebesværligheder og legemssvagheder.*) *Oeder* havde imidlertid søgt saa godt og fundet saa meget, at de norsk-alpine planter, som han fandt, ikke var mange. De 6 hefter, som Müller udgav af *Flora Danica*, indeholder kun 7 norsk-alpine planter: *Artemisia Norvegica*, *Lychnis apetala*, *Poa alpina vivipara*, *Satyrium repens*, *Phaca frigida*, *Rosa cinnamomea* og *Orchis cruenta*.

At det har været denne botaniker, der har indsendt disse planter, fremgaar af et par interessante breve, jeg har fundet i *Gunnerus's kopibog*, og som her skal aftrykkes:

Gunn. kopibog p. 237 n. 63.

d. 15. Dec. 1767 til *Olaus Møller*.**)

For Deres meget ærede Skrivelse af 11. Septbr. og det mig derudi udviste Venskab tacker jeg skyldig og gratulerer Dem til den lykkelige Hjemkomst fra den udenlandske Reise og til Deres smukke *Flora Friderichsdalina*.***) Jeg er Dem meget forbunden for den *belovede Skat af udenlandske Urter* og er igjen redebon til at tjene dem med norske, endskjønt jeg ei af alle rare er forsynet med Doupletter, formedelst at jeg har givet bort til gode Venner her i byen, dels og sendt nogle til Upsal. Dog skal med en Skipper, der efter Julen skal gaa herfra, tilsendes dem saa mange af de forlangte, som jeg har in duplo og er i den Stand, af de fortjene at sendes bort. De øvrige skal jeg tage ad notam, naar jeg igjen skulde komme paa de Kanter, hvor de voxer, eller de mig blive tilsendte. Jeg er med beste Ønsker og med Consideration Velædle og Vellærde H. Møllers tjenstberedvillige Tjener.

Gunn. kopibog p. 240 n. 80.

d. 11. Jun. 1768 til *Studios. Müller*.

Skipper Rønnes uformodentlig hastige Reise før Nytaar var

*) Se herom *O. F. Müller: Reise gjennem Øvre-Tillemarken til Christianssand og tilbage. Kbhvn. 1778.*

**) Olaus Møller maa naturligvis være en skrivfeil for Otto Friedrich Müller, rimeligvis begaat af Gunnerus's sekretær.

***) O. F. Müller reiste 1765—1767 som hovmester for grev von Schulin gennem Tyskland, Schweitz, Italien, Frankrig, Nederlandene. Hans *Flora Friderichsdalina* udkom i Stratsburg 1767.

aarsag til, at jeg dengang ei fik sendt nogle af de belovede urter, og siden har ingen mig bekiendt leilighed gaaet. Nu forestaar min Visitatz-Reise, hvorfra jeg ei kommer hjem førend ultimo august. Skulde De imidlertid have nogle *Urter* eller andre *Naturalier* at overlade og faar afsendte, vil jeg gjøre mig en fornøjelse af saadant efter mulighed at gjengjelde.

Gunneriana IV bestaar af nogle faa planter, der bærer paa-skriften: fra *D. Montin*. Denne er den *svenske botaniker*, Linnés elev, *Lars Montin*,*) f. 1723 — d. 1785, der var provincialmedicus i Halland, hvis flora han undersøgte ved siden af, at han ogsaa botaniserede i Luleå Lapmark. Han skildres som en samvittighedsfuld læge, grundig lærd og dygtig naturforsker, der samlede et stort herbarium, som senere blev skjænket til Kgl. Vetensk. Akademien i Stockholm.

Efter ham er benævnt planteslægten *Montinia* og insektet *Tortrix Montinia*. I 1772 blev han medlem af *Vidensk. selskab* i *Trondhjem*. (Bibl. Lexik. öfv. namnkunnige svenska Män. IX. 138. Ups. 1843).

Gunneriana V. Herunder er sammenfattet endel mindre samlinger, om hvilke det er uvist, hvor de hører hjemme. Størstedelen ialfald synes at have været i Gunnerus's eie, da der paa bagsiden af arkene findes overstrøgne numre, svarende til hans Fl. Norv. Skrift og udstyr stemmer ogsaa tildels sammen med enkelte ark i hans samling. Paa endel ark mangler enhver angivelse, endog navne.

Dette sidste er ogsaa tilfælde med

Gunneriana VI, der kun indeholder udenlandske planter. Enkelte af arkene er numererede med blyant.

VI. *Tyrholms herbarium*. Dette udgjør en særdeles stor samling, der er forsynet med fortløbende numre og paaskriften „*Tyrholms*“ oppe i den øvre kant. Det sidste numer er 1066; men adskillige numre mangler. Arkenes udseende er noget forskjelligt, dels store ark, hvor planterne er fæstede til papiret paa den vis, at der er sat tillakkede papirstrimler over dem. Paa disse

*) D. betegner her som ellers ofte i Gunn. hb. og flora foran personnavne *Dominus* (smlgn. ovenfor H. Möller = Hr. M.).

strimlers frie ende er der paa undersiden skrevet navne, der stemmer med Linnés *spec. plant.* De andre ark er af langt mindre format, med navne i regelen skrevne paa bagsiden og ofte meget zirlig udstyrede, idet planten er stukket ned i en fastklæbet kulørt blomsterurne. Oppe paa blomsten er der af og til fastklæbet et af papir lavet insekt; desuden er der ornamenten i arkenes øvre hjørne. Ark med lignende forziringer og med samme skrift findes ogsaa optagne i Gunnerus's numererede samling.

Imellem 1039 og 1065 er der en større lakune. Men blandt de gunneriske samlinger fandtes et lidet hefte, paa hvis blade der er fæstet planter. Disse blade er numererede: No. 1042—1064 og forsynede med paaskriften „Tyrholms“, skrevet med samme haand som i Tyrholms øvrige samling. Dette hefte er forresten ganske forskjelligt fra denne, idet navnene er langt ældre — antelinnéiske — kun et slægtsnavn eller latiniseren af folkesprogets navne („trivialia“). Ved siden af staar derhos paa den fastsyede navneseddel *tyske* plantenaavne og *Ao. 1738*. Dette gjør det rimeligt, at denne plantesamling er noget ældre end den øvrige, men har været i vedkommende Tyrholms eie. Senere er den hele samling gaaet over til en anden eier (rimeligvis Gunnerus), og alt er bleven numereret, eftersom denne fik fat paa arkene. Numrene slutter sig nemlig ei til noget system, men rækkefølgen er vilkaarlig ligesom i Gunn.s Flora Norvegica.

Dog synes der af og til i herbariet at være en vis overensstemmelse mellem rækkefølgen og de linnéiske klasser, ligesom nogle ark er betegnede med tal, svarende til disse. Det er derfor sandsynligt, at herbariet før den vilkaarlige numerering har været ordnet efter Linnés system.

En del af de omtalte store ark er tydelig blevne afskaarne oventil; paa enkelte ark er saaledes halvdelen af numret borte, og man kan se det nederste af *y* efter paaskriften „Tyrholms“. Dette har derfor maaske ogsaa været tilfældet med en del ark (c. 150), der mangler numre og betegnelsen „Tyrholms“, men forresten aldeles ligner de øvrige, specielt med hensyn til anbringelsen af navnene paa undersiden af de tillakkede papirstimler. Ved disse ark kan maaske en del af lakunerne i samlingen udfyldes.

Jeg har ordnet samlingen i *centurier*, overensstemmende med numrene, væsentlig for at se, hvor meget der manglede, og udfylde lakunerne under ordningen af de øvrige herbarier. Planterne laa nemlig tildels sammen med de gunneriske samlinger, og dette maa have været tilfældet allerede dengang, da prof. M. N. Blytt gjennemgik samlingerne; thi i Norg. fl. 1ste del citeres Tyrholms samling som henhørende til Gunnerus's herbarium (se f. ex. p. 248 ved *Carex hirta*). Da, som ovenfor omtalt, flere ark, der bærer Gunnerus's numre, svarende til dem i hans flora, i skrift og udstyr ligner Tyrholms, er det vel sandsynligt, at Tyrholms herbarium er gaaet over i Gunnerus's eie. Men da Tyrholms samling er et *internationalt* herbarium uden angivelse af voxesteder, maa man ialfald være meget forsigtig med at antage planter, der tilhører det, for norske.

Med hensyn til, hvem denne Tyrholm har været, kunde man først tænke paa cancelliraad, sorenskriver i Guldalen, *Peter Christian Tyrholm*, f. 1727 d. 1794 (se Kraft og Nyerups literaturlæxikon), da der i Asmus Møllers „Videnskabernes Selskabs Historie“ nævnes, at en cancelliraad Tyrholm skjænkede naturalier til videnskabernes selskab. Men, at denne har været botaniker, har jeg ei nogetsteds kunnet finde. Det sidste gjælder ogsaa Gunnerus's samtidige *provsten Tyrholm* (Edvard Meyer Tyrholm, 1713—1784, provst i Nordmøre). Derimod har dette været tilfældet med en tredje Tyrholm, der levede paa Gunnerus's tid, nemlig *Niels Henrik*, der var søn af consistorialraad Michael Tyrholm, sognepræst til Vandsø i Christiansands stift. I 1760 blev denne præst til Fredriks hospital i Kjøbenhavn og 1765 sognepræst til Brager-næs og Strømsø, hvor han døde 1766 (cfr. Nyerups og Worms lexica). Denne har nemlig skrevet en dansk oversættelse af *Oe- ders* indledning til plantelæren (1 del Kjøbhvn. 1764) samt: *Du Hamels Underretning, hvorledes Træer, Urter og Frøe best kand forsendes til Søes* (overs. Kbhvn. 1764). At det har været denne, ved hvis død samlingen gik over i Gunnerus's eie, synes at fremgaa af et brev, som jeg har fundet i Gunnerus's efterladte kopibog, p. 304 d. 19 Juli 1766 til H. *Hans Hammond*.*) (19).

*) Se om denne: Erlandsens Den Nordenfj. Geistlighed p. 90. (f. 1734— d. 1792; i 1764 blev han residerende kapellan til *Brager-næs* og *Strømsø*.)

„Paa Grund af Deres Hilsen ved H. Raadmand Friedlieb, hvorfor tjenstlig takes, har jeg end det Haab, at om *Linn. fl. Lapon.* forefindes blandt H. Tyrholms efterladte Bøger, De da vist er saa god at købe den til mig; og, da jeg sikkert formoder, at den salige mand, som en *kyndig botanicus og Eldsker af Planter*, ogsaa maa have efterladt sig et *herbarium vivum* over *danske og norske Urter*, saa anmodes Deres Velærværdighed tillige at ville have den Godhed at *kjøre samme for mig*, naar det er at faa tilkjøbs, da jeg med al Fornøielse betaler saadant og er til al Gjentjeneste beredvillig.

NB. Da dette var skrevet indløb et Brev fra H. Hammond“.

Til den samme Hans Hammond i „*Brevig*“ forekommer ogsaa et brev p. 302, hvor der tilslut tales om hans lyst til naturhistorien.

VII. *En særdeles stor udenlandsk samling*, hvori de forskjellige arter er *numererede* og indlagte i omslag, der bærer *slægtsnavne* og ligeledes er forsynede med *numre*. Da disse gaar op til over 1300, og der inde i hvert omslag findes planter f. ex. med paaskrift No. 1—20, uden at alle mellemliggende nr. er repræsenterede, og endnu flere slægtsnumre mangler, kunde det se ud, som om en stor del af samlingen manglede. Dette behøver dog ikke at være tilfældet, thi ved at tælle efter i Linnés hovedverk „*Species plantarum*“ er det lyktes mig at konstatere, at *numrene* udenpaa *slægtsomslagene* og paa de indenfor disse liggende *arter* ganske *stemmer overens med ordningen i dette verk*. Samleren har aabenbart anlagt sit herbarium med det maal for øie at skaffe sig et nogenlunde fuldstændigt linnéisk herbarium.

Da denne samplings exemplarer laa i omslag, er den godt konserveret og udgjør maaske uden sammenligning den *smukkeste* af alle selskabets botaniske samlinger, ligesom den er den *rigeholdigste*.

Hvem der har samlet den, findes der ingen oplysning om. Samlingen laa i et skab, til hvis hylder arkene passede. Dette har øiensynlig været eiet af en botaniker, da der er malet en blomst paa døren, og hylderne er forsynede med navnene paa de linnéiske klasser. Rimeligvis har samlingen været eiet af Gunnerus eller en af de andre her nævnte gamle botanikere.

I dette skab fandtes ogsaa *Deinboll's* „*Plantæ exoticæ*“ samt et mixtum af *gunneriske* sager.

Fremdeles forefindes der nogle mindre samlinger, hvis samlere er ubekjendte.

VIII. *Et lidet herbarium*, hvori arkene er forsynede med *navne og latinske beskrivelser af planterne i overensstemmelse med Linnés spec. plant.*, der citeres.

IX. *Et lidet herbarium*, bestaaende af *store ark*, paa hvilke der hovedsagelig er fastklæbet *udenlandske planter uden nogen orden*. Arkene indeholder *heller ikke noget navn eller nogensomhelst skreven oplysning*.

X. Hertil kommer nogle samlinger, hvor planterne ligger *løse i graat papir*.

a. I den første af disse er arkene forsynede med *navnesedler og klassemærker* overensstemmende med *Linnés verker*.

b. I den anden er der paa de graa papirark skrevet *latinske betegnelser for planterne, svarende til dem, der brugtes i de ældste botaniske verker* fra slutningen af 17de og begyndelsen af 18de aarh. Linnés verk, *Species plantarum* (udg. 1753) med *nommenclatur*, bestaaende af *slægts- og artsnavn*, sees ei at være benyttet, hvorimod hans ældste arbejder som *Hortus Cliffortianus* (1737) citeres. Samlingen turde muligens være fra lidt før midten af det 18de aarh., maaske før udgivelsen af Linnés *Spec. plant.*

c. I den tredje ligger planterne, *uden noget navn eller nogensomhelst betegnelse* af, hvor de har hørt hjemme.

Da disse 3 samlinger tildels laa indbyrdes blandede med hinanden, har de rimeligvis udgjort *to* eller kanske blot *en* samling.

XI. Fra Gunnerus's tid eller maaske lidt senere skriver sig rimeligvis ogsaa en *større samling* af planter, ordnet efter Linnés system og forsynet med *navne paa arkene eller paa indlagte sedler*. Denne samling bestaar utvivlsomt af flere *herbarier* nemlig:

a. et, der er indlagt i graa numererede ark med vedlagte *navnesedler* —

b. og et, der bestaar af fastklæbede planter med *navne skrevne paa arkene*. Flere af disse sidste ligner med hensyn til ud-

styr og skrift de smaa ark i Tyrholms samling. Men da tiden ei tillod mig at gennemgaa disse samlinger, har jeg ladet dem ligge sammen og det saa meget mere, som de for det meste konsekvent er indordnede i hinanden ei alene med hensyn til klasser, men ogsaa med hensyn til slægter. Det maa altsaa have været en botaniker, der har ordnet dem, og forholdet mellem samlingerne indbyrdes og til Gunnerus's og Tyrholms sager bør først undersøges, før de udskilles. Her skal blot bemærkes, at der paa bagsiden af klassesedlen: *Classis III Triandria* staar et brudstykke (en afskrift) af en journal, underskrevet af „*Henrich Tonning, kongelig Krydsinspecteur paa Trondhjems leed. Trondhjem d. 27de Juni 1780.*“ Denne Tonning (f. 12 juli 1732) var en botaniker, der levede paa Gunnerus's tid, i hvis kopibog han hyppig nævnes som hans amanuensis. Han var først hører ved Trondhjems latinskole, men reiste siden til Upsala, hvor han 1768 blev *doctor medicinæ* (Dissert. *Rariora Norvegiæ* — Ups. 1768). Han var medlem af Det kgl. norske videnskabers selskab i Trondhjem, hvor han holdt botaniske forelæsninger. I 1773 udgav han en „*norsk medicinsk og oekonomisk Flora*“. Kbhvn. 1773, hvor planterne er ordnede efter det linnéiske system. Ifølge Nyerups literaturrexikon blev han tilsidst *taxatør* ved *toldboden* og døde 1796. Det kan derfor være muligt, at Tonning idetmindste har *ordnet* disse samlinger, enten disse er erhvervede af ham selv eller fra Tyrholm (d. 1766) komne i Gunnerus's eie.

XII. Tilslut skal anføres, at der blandt de gamle herbarier fandtes en stor *foliant*, paa hvis blade der er fastklæbet *planter*, forsynede med *meget gamle navne*.

Paa titelbladet er skrevet et *latinsk carmen* med store, forskjellig farvede bogstaver. Over dette staar *D. Oligeri Jacobæi carmen in herbarium vivum filii dilectissimi Jacobi Jacobæi simili huic adornatum exemplari, et plantis Daniæ nostræ inquilinis refertum, collectore Joachimo Hallingio*. Under dette carmen staar 1694.

Denne *Oligerus Jacobæus* (ell. *Holger Jacobsen*) var en be-

kjendt dansk zoolog (1650—1701); 1679 blev han *professor medicinae* ved Kbhvn.s universitet. Se forresten: *Gosch*: Udsigt over Danmarks zool. Literatur. Kbhvn. 1873 p. 256 flg. og *Worms* Lexikon over lærde Mænd I. 486—487. Paa det sidstnævnte sted opføres Jacobæernes genealogi, hvoraf sees, at *Oligerus Jacobæus* havde en søn *Jacob Jacobæus*. Denne var ifølge Worm. l. c. alumnus paa Borchs collegium, blev 1703 decanus ved 5te bord paa klostret og 1710 sognepræst til Faxø og senere provst i herredet. Han døde 1738.

I Worms lexikon nævnes III 287 en *Jochum Halling, magister philosophiæ* og sognepræst i Saxkiøbing menighed i Lolland, der 1784 udgav „Gudelige Taler ved Brudevielser“. At det er denne, der betegnes som samleren, sees af Didrichsens „For hundrede Aar siden“ (Nath. Tidsskr. 3 R. VI., 1885—86). Den bekjendte *Peder Kylling* siger om ham, at han endog i sine studenterdage vidste lige saa meget som han selv, og etatsraad prof. med. *Joh. v. Buchwald* betegnede ham som *optimus his temporibus botanicus*. Han skal ogsaa have efterladt sig et „herbarium vivum“, ved Tidens Længde noget beskadiget. (1776).

XIII. Desuden har jeg fundet 3 bøger, mellem hvis blade der ligger planter.

- a. Den ene af disse er en meget tyk foliant, der bærer udenpaaskriften: *Fra Berg- til Botanik-Protokol Translateret d. 21de Juli 1775 af —*

Navnet er udslettet. Man kunde her tænke paa *Peder Hiort*, direktør ved Røraas kobberverk. Denne fulgte Gunnerus paa hans botaniske ture under visitatsen paa Røraas 1764 (cfr. Fl. Norv. n. 278), paa hvilken tid han var bergskriver sammesteds (cfr. planteark med paaskrift: „Bergskriverens Gaard paa Røraas“).

Naturvidenskabelig interesseret var af bergmænd ogsaa *Frederich Schindel*, etatsraad og bergraad i over-bergamtet søndenfjelds (cfr. Fl. Norv. n. 160 og hb. 160).

*) Efter *Chr. Bruun*: „Den lærde Amager-Sogndegn *Jochum Hallings* Levnet“ (meddelt efter et haandskr. i det kgl. bibliotek i Kjøbenhavn) i Danske Samlinger I. 60 flg.

Begge disse nævnes som medlemmer af videnskabernes selskab 1774.

Blandt disse omtales ogsaa *Christian Ernst Helzen*, assessor i over-bergamtet; men om denne har interesseret sig for at samle planter, ved jeg ikke.*)

- b. Den anden er en foliant, hvori er skrevet forordninger af Christian den sjette. Anno 1737.
- c. Den tredje er en gammel bog af Bartholomæus Deichmann, biskop over Viborg stift. Trykt udi Odense Aar 1704.

De indlagte planter synes paa grund af navnesedlerne i de to sidste bøger at være samlede i en forholdsvis sen tid.

---

*) Cfr. dog Nyerups og Krafts lit.lexk., hvor ved siden af mineralogiske afhandlinger nævnes: „Om Urter, Græs og Mosarter, anvendelige i Nødsfald til Menneskers Føde“. — T.hjem 1805.

Katalog

over

Flora Lapponica (se pag. 57.)

Fasc. No. 1.

1.	Plantago	maritima	L.*)	in	Finmarkia	orientali.	IV, 1.
2.	"	lanceolata	L.	sine	loco.		
3.	Pinguicula	alpina	L.	Finmark.	orient.	II, 1.	
4.	"	villosa	L.	in	Varangria	Finmark.	orient.
5.	Veronica	saxatilis	L.	e	Finmarkia	orientali.	
6.	"	officinalis	L.	in	"	"	
7.	"	alpina	L.	"	"	"	
8.	"	longifolia	L.	e	"	"	
9.	Circaea	alpina	L.	"	"	"	

Fasc. No. 2.

10.	Scirpus (= <i>Scirpus rufus</i> Wahlenb.)	e	Finmark.	orient.	III, 1.
11.	" Bæothryon Ehrh.	e	Finmarkia	orientali.	
	(= <i>pauciflorus</i> Lightf.)				
12.	} Scirpus cæspitosus L.	-	"	"	
13.					

*) Synonymer er her tilføiede med cursiv, ligesaa forfatternavnene, der omtrent altid mangler. Nomenclaturen er dog i regelen overensstemmende med den linnéiske (L. tilføies aldrig), undertiden svarende til Wahlenbergs eller Hornemanns, i hvilket tilfælde disses navne ofte anføres og her gjengives med sedvanlig tryk. De tilføiede romertal betegner de linnéiske klasser.

14. } Eriophorum alpinum L. e Finmarkia orientali.
 15. }
16. " polystachion L. in " "
 (= " *angustifolium* Roth).
17. Cobresia scirpina Hornem.
 (Scirpus Bellardi Wahlenberg).
18. Alopecurus geniculatus L. e " " III, 2.
19. } Phleum alpinum L. - " "
 20. }
21. Phleum - " "
 = *Alopecurus nigricans* Hornem.
22. Holcus odoratus var. borealis e " "
 (= *Hierochloa borealis* Roem. et Schult.)
23. Milium effusum L. e Finmarkia orientali.
24. } Agrostis vulgaris L. - " "
 25. }
26. " alpina Wahlenb. - " "
 (= " *rubra* L. fl. Sv.)
27. Arundo lapponica Wahlenb. e " "
28. Arundo Calamagrostis *sine loco.*
 = *Calamagrostis Pseudophragmites* Rchb.
29. Aira flexuosa varietas montana Wahlenb. e Finmarkia orientali.
30. " alpina L. - " "
31. " atropurpurea Wahlenb. - " "
 (= *Vahlodea atr.* Fries).
32. " spicata L. - " "
 (= *Trisetum spicatum* P. B.)
33. Poa alpina L. - " "
34. " glauca Vahl - " "
35. " maritima Hornem. - " "
 (= *Glyceria maritima* Wahlenb.)
36. Agrostes algida Wahlenberg - " "
 (= *Catabrosa algida* Fr.)
37. Melica nutans L. m. " "
 " coerulea L. e " "
 (= *Molinia coerulea* Monch).

39. *Festuca ovina* L. vivipara e Finmarkia orientali.
40. } *Triticum repens* L. - " "
41. } = *Triticum caninum* L.
42. *Koenigia islandica* L. e " " III, 3.
43. *Montia fontana* L. - " "
- Fasc. No. 3.*
44. *Dryas octopetala* L. - " " XII, 6.
45. *Tormentilla erecta* L. - " "
46. *Rubus arcticus* L. - " "
47. " *saxatilis* L. in " "
48. *Potentilla aurea* (verna β *Wahlenb.*) e " "
49. *Rosa majalis* β *cinerea* e Lapponia ad flumen
(= *R. cinnamomea* L.) Ivajolocki.
- Fasc. No. 4.*
50. *Primula stricta* (Horn.) e Finm. orient. V, 1.
51. " *norvegica* Hornemann in " rarissime.
52. *Gentiana glacialis* *Wahlenb.* e " orient.
(= " *tenella* *Rottb.*)
53. " *nivalis* L. - " "
54. " *serrata* *Gunn.* β *detonsa* - " "
55. " *involutrata* var. sive nov. sp.
cum corollis coeruleis e Finm. orient.
(= *Gentiana involutrata* *Rottb.* β *cærulescens* *Wahlenb.*)
56. *Azalea procumbens* L. e Finm. orient.
57. *Myosotis deflexa* *Wahlenb.* in monte Rastekaise
(= *Echinosperrum d-um* *Lehm.*) Finmarkiæ orientalis.
58. *Ligusticum scoticum* L. e Finmarkia orientali. V, 2.
(= *Haloscias Scotica* *Fr.*)
59. *Statice Armeria* L. - " " V, 5.
(= *Armeria maritima* *Willd.* γ *sibirica* *Fr.*)
60. *Drosera longifolia* L. e Finmarkia orientali.
61. " *rotundifolia* L. - " "
62. *Sibbaldia procumbens* L. - " "
- Fasc. No. 5.*
63. *Vaccinium Myrtillus* L. - " " VIII, 1

- 64 *Vaccinium vitis idæa* L. e Finmarkia orientali.
 65 „ *Oxycoccus* L. sterile e „ „
 66 *Epilobium angustifolium* L. - „ „
 67 „ *alpinum* L. - „ „
 68 *Rumex digynus* L. *Rheum digynum* Wahlenberg
 e Finmarkia orientali. VI, 2.
 69 *Polygonum amphibium* L. ad flumen Pasjock Lapponiæ. VIII, 3.
 70 „ *viviparum* L. e Finmarkia orientali.
 71 *Paris quadrifolia* L. - „ „ VIII, 4.
 Fasc. No. 6.
 72 a. *Juncus bufonius* in „ „ VI, 1.
 = „ *alpinus* Vill.
 b. *Juncus triglumis* L. - „ „
 c. *Juncus* e „ „
 = *J. stygius* L.
 d. *Juncus trifidus* L. - „ „
 e. „ „ *L. var. monanthos* Hornemann
 e Finmarkia orientali.
 73 a. „ *parviflorus* Wahlenberg *spadiceus sine loco.*
 (= *Luzula Wahlenbergii Ruprecht.*)
 b. *Juncus spadiceus* Wahlenberg e Finmarkia orientali.
 = *Luzula parviflora* Desv.
 c. „ *arcuatus* Wahlenberg - „ „
 (= „ *arcuata* Hook).
 d. *Triglochin palustre* L. in „ „
 74 *Convallaria verticillata* L. - „ rarius.
 = „ *polygonatum* L.
 Fasc. No. 7.
 75 *Ranunculus glacialis* L. ex alpe Rastekaise in Finmarkia
 orientali, XIII, 6.
 76 „ *hyperboreus* L. e Finmarkia orientali.
 77 „ *pygmæus* Wahlenb. - „ „
 78 „ n. sp. R. Tanensis mihi prope Berlevaag in
 Finmarkia orientali.
 (= 79).
 79 „ *sulphureus* Phips prope Nordkap in Finmarkia.

(= *Ranunculus altaicus* *Laxm.*)

- 80   ,,   *flammula* *L.*   e Finmarkia orientali.
 81   ,,   *acris* *L.*   in   ,,   ,,
 82   *Thalictrum alpinum* *L.*   -   ,,   ,,
 83   ,,   *flavum* β *rotundifolium* *Wahlenb.* e   ,,   ,,

(= *Thalictrum Kemense* *Fr.*)

84. *Pulsatilla vernalis* *Mill.* (*Hornem.*) ex alpe Dovre.
 85 *Anemone nemorosa* *L.*   e Nordland austr.

Fasc. No. 8.

- 86 *Stellaria graminea* *L.*   e Finmarkia orientali. X, 3.
 87 *crassifolia* (*Wahlenberg*)   -   ,,   ,,
 88   ,,   *cerastoides* *L.*   -   ,,   ,,
           (= *Cerastium trigynum* *Vill.*)
 89 *Alsine stricta* *Wahlenb.*   e   ,,   ,,
 90   ,,   *biflora* *Wahlenb.*   -   ,,   ,,
 91 *Alsine*   -   ,,   ,,

= *A. hirta* *Hartm.*

- 92 *Alsine rubella?*   e Varangria Finm. orient. X, 5.

= *Sagina procumbens* *L.*

- 93 *Alsine*   e Finmark. orientali.

= 92.

- 94 *Sagina procumbens* *L.*   -   ,,   ,,

= 95.

- 95 *Spergula saginoides* *L.*   -   ,,   ,,

(= *Sagina saxatilis* *Wimm.*)

- 96 *Spergula nodosa* *L.*   e   ,,   ,,

- 97   ,,   *arvensis* *L.*   -   ,,   ,,

- 98 *Cerastium alpinum* *L.*   -   ,,   ,,

Fasc. No. 9.

- 99 *Saxifraga Hirculus* *L.*   in Finmark. orient X, 2.

- 100   ,,   *oppositifolia* *L.*   e   ,,   ,,

- 101   ,,   *nivalis* *L.* var.   -   ,,   ,,

- 102   ,,   *stellaris* *L.*   -   ,,   ,,

- 103   ,,   *petraea* *L.*   -   ,,   ,,

- 104   ,,   *rivularis* *L.*   -   ,,   ,,

- 105   ,,   *cæspitosa* *L.*   -   ,,   ,,

- 106 *Saxifraga cæspitosa* L. var. *grønlandica* e Finmark. orient.
 107 „ *cernua* ? }
 108 „ *bulbifera* } = *cernua* L. in alpe Rastekaise
 Finmarkiæ orientalis.
 109 „ n. sp.? *hyperborea* mihi lecta 4. Aug. 1822
 (= *Saxifraga stellaris* β *comosa* Wahlenb.) in promon-
 torio Nordcap Finmarkiæ.
 (anføres for Nordcap ogsaa af Th. Fries. Norg. fl. 903).

Fasc. No. 10.

110. *Andromeda hypnoides* L. e Finmarkia orientali. X, 1.
 111. „ *polifolia* L. - „ „
 112. *Menziesia cærulea*. *Smith* - „ „
 (= *Phyllodoce* c. *Gr. et. Godr.*)
 113 a. *Ledum palustre* L. e „ „
 b. *Diapensia lapponica* L. - „ „ V, 1.
 c. *Pyrola minor* L. - „ „ X, 1.
 = *P. rotundifolia* L.
 114 *Pyrola uniflora* L. e Finmarkia orient.
 115 „ *secunda* L. var. - „ „
 116 *Dianthus superbus* L. - „ „ X, 2.
 117 *Silene acaulis* L. - „ „ X, 3.
 118 *Lychnis alpina* L. - „ „ X, 5.
 119 „ *apetala* L. - „ „
 120 *Arenaria peploides* L. - „ „ X, 3.
 121 *Chrysosplenium alternifolium* L. - „ „ VIII, 2.
 = *C. tetrandrum*. Th. Fr.
 122 *Tofieldia borealis* Wahlenb. - „ „ VI, 1.

Fasc. No. 11.

- 123 *Pedicularis Sceptrum Carolinum* L. e. „ „ XIV, 2.
 124 „ *Oederi* (*Vahl*) *flammea* β *major* Wahlenb. e Fin-
 markia orient.
 125 *Bartsia alpina* L. e Finmarkia orient.
 126 *Linnæa borealis* L. prope Nordcap Finm.
 127 *Thymus serpyllum* L. e Finmark. orient. ad flumen
 Thanæ. XIV, 1.

Fasc. No. 12.

- 128 *Draba hirta* L. e Finmarkia orientali. • XV, 1.
 129 *Draba androsacea* *Wahlenb.* *) Dugsfjeld prope Nordcap.
 = „ *hirta* L. a *stricta* Lindbl. (*D. trichella* Fr.?)
 130 *Draba incana* L. e Finmarkia orientali.
 131 *Cardamine pratensis* L. - „ „ XV, 2.

Fasc. No. 13.

- 132 *Phaca frigida* L. - „ „ XVII, 3.
 133 „ *sordida* *Wahlenb.* - „ „
 (= *Oxytropis campestris* DC.)
 134 *Phaca lapponica* Hartmann, *montana* *Wahlenb.*
 e Finmarkia orientali.
 (= *Oxytropis l. Gaud.*)
 135 *Astragalus alpinus* L. e Finmarkia orientali.
 136 „ *oroboides* (Hornemann) - „ „
leontinus (Wahlenberg)
 137 *Lathyrus pratensis* L. in „ „
 138 *Pisum maritimum*. L. var. Dugsfjeld prope Nordcap 300
 pedes supra mare.
 (= *Lathyrus maritimus* Fr.)

Fasc. No. 14.

- 139 *Cypripedium bulbosum* L. in Lapponia
 (= *Calypso borealis* Salisb.) ad flumen Kemense (rarissime). XX.
 140 *Satyrrium viride* L. in Finmarkia orientali.
 141 „ *albidum* L. - „ „
 142 *Ophrys alpina* L. e „ „
 (= *Chamærepes a. Spr.*)
 143 *Epipactis cordata* Sw. e Finm. orient.
 (= *Listera c. R. B.*) ex alpe Peizen.
 144 *Cymbidium corallorhizon* Sw. Finm. orient.
 (= *Corallorhiza innata* R. B.)

*) Skafet er vistnok bladløst, men haaret, hvorfor arten ei kan henføres til *D. Wahlenbergii* Hartm. (= *D. androsacea* *Wahlenb.* cfr. Blytt Norg. fl. 984.) men maa være en reduceret form af *D. hirta* L.

Fasc. No. 15.

- 145 a } *Viola biflora* L. e Finm. orient. XIX, 5 (V, 1).
 b } in " "
- 146 " *palustris* L. e " "
- 147 *Hieracium alpinum* L. in " " XIX, 1.
- 148 *Serratula alpina* L. - " "
- 149 *Sonchus sibiricus* L. ad flumen Thanæ
 (= *Mulgedium s — m* Less.) prope Karasjock
 in Finmarkia.
- 150 *Tussilago frigida* L. in Finmark. orient. XIX, 2.
 (*Petasites* fr. Fr.)
- 151 *Cineraria campestris* Retzii γ *alpina* Linnei
 ad sinum Varangriæ in Finmarkia
 leg. 1820 circa Bomeni Eid.
- 152 = 151.
- 153 { *Erigeron alpinus* L. in Finmarkia orientali.
 154 {
- 155 *Gnaphalium dioicum* L. var. - " "
- 156 { " *alpinum* L. - " "
 157 {
- 158 " *sylvaticum* L. - " "

Fasc. No. 16.

- 159 *Salix polaris* Wahlenb. ex alpe Rastekaise XXII, 2.
 in Finm. orient.
- 160 *Salix*
 = *S. hastata* L. e Finm. orient.
- 161 *Salix*
 = *S. phylicifolia* Sm. - " "
- 162 *Salix majalis*
 = *S. nigricans* Sm. (forma). - " "
- 163 *Salix lanata* (Wahlenberg) - " "
- 164 " *glauca* L. - " "
- 165 *Salix*
 = *S. nigricans* Sm. - " "
- 166 *Salix reticulata* L. - " "

- 167 *Salix hastata* L. e Finm. orient.
 168 „ *herbacea* L. - „ „
 169 „ *myrtilloides* L.
     = *S. sarmentacea* Hartm. (forma).
 170 *Salix myrsinitis* L. e Finm. orient.

Fasc. No. 17.

- 171 *Carex petraea* Schk. prope Nordcap rara XXI, 2.
     (= *Carex rupestris* Allion.)
 172 *Carex capitata* L. e Finmarkia orientali.
 173 „ *cordoriza* sine loco.
     (= *C. chordorrhiza* Ehrh.)
 174 *Carex incurva* Lightf. e Finmarkia.
 175 „ n. sp.? („arctica mihi“) legi 1822 prope Berlevaag in
     (= *Carex Deinbolliana* Gay) Finmarkia orientali.
 176 *Carrex norvegica* Wild. e Finmarkia orientali rara.
 177 „ *atrata* L. - „ „
 178 „ *Buxbaumii* Wahlenb. - „ „
 179 „ n. sp. - „ „
     = *C. vaginata* Tausch.
 180 „ *pulla* Good. - „ „
 181 „ *salina* var. *cuspidata* Wahlenb.
     e Finmarkia orientali rara.
 182 „ *globularis* L. - „ „ „
 183 „ *rotundata* - „ „ „
     = 180.
 184 „ *pauciflora* (Wahlil) - „ „
     = *C. panicea* var. *pauciflora* Wahlenb.
     = *C. vaginata* Tausch.
 185 „ *limosa* var. *irrigata* Wahlenb. - „ „
     (= *C. limosa* L, nec = *irrigua* Hoppe).
 186 „ *atrusca* Schk.
     (= *C. ustulata* Wahlenb.) e Finmarkia orientali.
 187 „ *capillaris* L. - „ „
 188 „ *pedata* L. - „ „ rara.
 189 „ *filiformis* L. - „ „

Fasc. No. 18.

190	Carex dioica L.	e	Finmarcia orientali.
191	„ leukoglochin Ehrh. (= <i>C. pauciflora</i> Lightf)	-	„ „
192	„ microglochin = <i>C. pulicaris</i> L.*)	-	„ „
193	Carex muricata? (= <i>C. muricata</i> L.)	in	„ „
194	Carex lagopina Wahlenb.	e	„ „
195	„ glareosa (Wahlenberg)	-	„ „
196	„ loliacea (= <i>C. Personii</i> Sieb.)	-	„ „
197	„ curta (= <i>C. canescens</i> L.)	in	„ „
198	„ Wahlii. (Schk.) alpina Wahlenb.	e	Finmarkia orientali.
199	„ atrata var. Sive nova sp. (= <i>C. atrata</i> L.)	-	„ „
200	„ cæspitosa var.? (= <i>C. salina</i> Wahlenb. forma).	e	Finm. orient.
201	„ cæspitosa? (= <i>C. salina</i> Wahlenb. forma).	-	„ „
202	„ pilulifera? (= <i>C. pilulifera</i> L.)	e	Nordlandia meridionali.
203	a } pallescens? b } = <i>C. flava</i> L.	e	Finmarkia orientali.
204	„ digitata L.	-	„ „
205	„ vesicaria L.	-	„ „
206	„ ampullacea Godr.	-	„ „

Fasc. No. 19.

207	Veratrum album Gunn.	-	„ „	XXIII.
208	a } Rhodiola rosea L. b }	-	„ „	
209	Polypodium Ilvense Sw.	-	„ „	XXIV.

*) *C. pulicaris* L. ligger i universitetets musæum samlet af D. ved Vadso.
(Norg. fl. p. 178).

210	<i>Aspidium fragile</i> <i>Sv.</i>	e	Finmarkia	orientali.
	(= <i>Cystopteris fragilis</i> <i>Bernh.</i>)			
211	<i>Pteris crispa</i> <i>Sm.</i>	e	„	„
	(= <i>Allosurus crispus</i> <i>Bernh.</i>)			
212	<i>Blechnum Spicant</i> <i>Roth</i>	-	„	„
213	<i>Osmunda Lunaria</i> <i>L.</i>	-	„	„
214	<i>Lycopodium alpinum</i> <i>L.</i>	-	„	„
215	<i>Lycopodium selaginoides</i> <i>L.</i>	-	„	„
216	<i>Equisetum reptans</i> , n. sp. <i>Wahlenberg</i>	e	„	„
	(= <i>E. scirpoides</i> <i>Mich.</i>)			
217	<i>Hippuris vulgaris</i> <i>L.</i>			I, 1.

Indfiltret i *Hippuris vulgaris* ligger et exemplar af *Ruppia rostellata* *Koch.* *Hippuris* har *Deinboll* efter *Norg. fl.* (p. 1127) samlet ved *Vadsø*, og vi har saaledes rimeligvis ogsaa her nordgrænsen for *Ruppia*, saafremt da denne er taget sammesteds som *Hippuris*.

Tillæg.

I. Fra hr. konservator Storm i Trondhjem har jeg under trykningen af nærværende arbeide modtaget følgende meddelelse:

I en katalog over Det kgl. norske videnskabers selskabs skrifter, trykt 1779 og udarbejdet af selskabets daværende sekretær Lorens Wittrup, staar følgende:

Regnum Vegetabile:

Herbarium vivum, centuriæ 1—10 in Flor. Norveg. Gunneri descriptum.

„ fascicul. 1—12 ab Gunnero collect. partim enodat.

„ Jacob Jacobæi in libro comp. part. læs.

„ centur. 1—11 ab H. Tyrholm collect.

„ fascic. 1—7. herbar. indigen. part. enod.

I fortegnelsen over giverne til selskabet heder det om Tyrholm: Peter Christ. Tyrholm, R. M. a Cons. Cancell. & Judex Nomenclarch. Nedenæss.

II. Angaaende *Willes* skrifter og efterladte manuscripter (cfr. pag. 68) skal anføres følgende: Af „Physisk og antiquarisk Reise igjennem Thelemarken“ udkom blot indledningen under titelen: „Indledningen til Reisen igjennem Thelemarken i Norge 1786 af Hans Jacob Wille. Første Hefte“. Kbhvn. 1799. Beretningen om selve reisen kom derimod aldrig i trykken, men efterlodes i manuscript til videnskabernes selskabs bibliothek i Trondhjem (cfr. Erlandsens Efterretn. om Geistligh. i T.hjems Stift p. 72), hvor den nu savnes. Prof. Ludv. Daae har dog i et privatbibliothek i Christiania fundet nogle brudstykker af et concept til reisebeskrivelsen og udgivet et udtog deraf tilligemed nogle utrykte supplementer til Sillejords Beskrivelse (efter det i det trondhjemske videnskabsselskab opbe-

varede oprindelige haandskrift) under titelen: „Utrykte Optegnelser om Thelemarken af H. I. Wille. Udgivne i Uddrag af Dr. L. Daae“, Kristiania 1881. (Separataftryk af Norsk historisk Tidsskrift, 2. Række, III.)

Willes „Fortegnelse over Urter fundne i Thelemarken“ findes sammen med hans breve til Hammer (daterede „Dramdal paa Eger 1787“) i den sidstes bogsamling (manuscr. qv. 50) paa det trondhjemske videnskabselskabs bibliothek. Haandskriften er her fuldstændig overensstemmende med den, der findes paa arkene i „Willes“ herbarium. Af plantenavnene (saavel latinske som norske) findes de allerfleste tillige anførte i Sillejords Beskrivelse. Ved enkelte er skrevet „R. g. Tell.“ ∴ „Reisen gennem Thelemarken“; disse har altsaa været anførte i manuscriptet til dette skrift. De i fortegnelsen nævnte planter findes for største delen i herbariet og stemmer med dette i nomenclaturen.

I Nyerups katalog over Det kgl. norske videnskabers selskabs samlinger p. 636 omtales ogsaa et manuscript af Wille „Beskrivelse over et Blomsts Dele“ (Hammers haandskriftsaml. qv. 49).

III. I *Gunneriana* IV (cfr. pag. 80) ligger desuden et lidet hefte, indeholdende 8 planteark, paaskrevne „Slangbusch“. Dette har rimeligvis været Hinrich von *Schlanbusch*, generalmajor i infanteriet, oberst og chef for oplandske regiment (død 7/4 1785) Fra denne findes der i den hammerske haandskriftsaml. (qv. 50) et brev til cancelliraad Hammer paa Melbostad i Gran angaaende tillavning af bringebærmjød, dateret „Hverven“ (paa Ringerike) „2. April 1777“.

I denne forbindelse skal ogsaa anføres, at den hos Nyerup (l. c. p. 636) omtalte „Fortegnelse over Biskop Gunnerus's Naturalsamling 1774“ (Hammers haandskriftsaml. qv. 45) ei længere findes paa videnskabselskabets bibliothek i Trondhjem.

Tilslut skal bemærkes, at nævnte *Hammers* botaniske samlinger, der findes blandt hans øvrige efterladenskaber paa videnskabselskabet i Trondhjem, ei er medtagne i denne oversigt over selskabets botaniske samlinger.

I n d h o l d.

I. Den fra Christiania universitet opsendte samling af norske karplanter	p. 53
II. Planter samlede i Vestfinmarken af N. Lund. 1841	- 53
III. Deinbolls herbarier.	
a. <i>Flora Lapponica</i>	- 57
b. <i>Plantæ exoticæ</i>	- 60
IV. Willes herbarium	- 61
V. Gunnerus's herbarier	- 68
VI. Tyrholms herbarium	- 80
VII—XI. Herbarier af ukjendt oprindelse, for det meste indeholdende udenlandske planter	- 83
XII. Et gammelt dansk herbarium' fra c. 1700, forsynet med indledningsdigt af Oligerus Jacobæus	- 85
XIII. Planter, indlagte mellem bladene i bøger	- 86
Katalog over Deinbolls <i>Flora Lapponica</i>	- 88
Tillæg	- 99
